

KUNNALLISEN TOIMINNAN AIKA

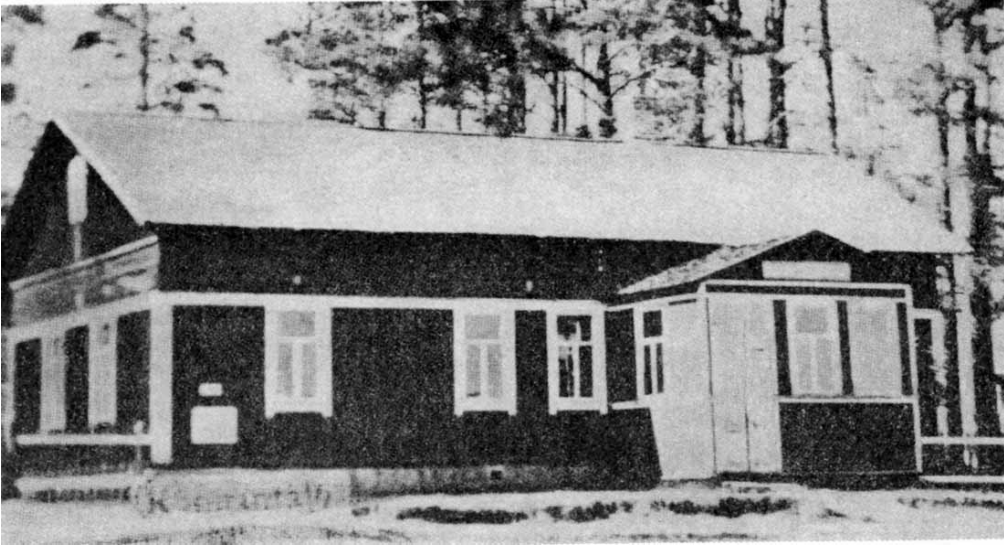
Kunnan perustaminen ja kunnankokousten aika

Vuonna 1865 annetulla asetuksella perustettiin maahamme maalaiskunnat. Niiden toimipiiriin määrättiin huoltotoimi ja terveydenhoito, kansakouluasiat, teiden ja siltojen kunnossapito sekä lisäksi muita paikallisuontoisia tehtäviä. Päätösvalta kunnan asioissa oli kunta- eli kunnankokouksella, jossa äänivaltaa saivat veronmaksukykyensä mukaan käyttää maanomistajat ja kruununtilojen vuokraajat sekä tietyin edellytyksin itsenäiset ammatinharjoittajat. Valmistavana ja toimeenpanevana elimenä kunnassa oli kunnallislautakunta. Seurakuntien kirkkoherrat velvoitettiin huolehtimaan siitä, että kuntien toiminta pantiin alkuun. Siihen saakka seurakunnat pitäjänkokouksissaan olivat pääasiassa huolehtineet niistä asioista, jotka nyt siirrettiin kunnille.

Raudun osalta ovat kunnankokousten pöytäkirjat säilyneet vain vuodesta 1874 lähtien, joten käytettävänä ei ole tietoja kunnan perustamisvaiheista eikä edes vuodesta, jolloin kunnallinen toiminta aloitettiin, mutta todennäköisesti on alkuun päästy jo 1860-luvun loppupuolella. Kunnankokouksen puheenjohtajana eli esimiehenä oli vuosina 1874–76 pastori K. A. E. Antell. Arvattavasti hän on hoitanut tehtävää jo aikaisemminkin. Näin on asioiden hoito sujunut kitkattomasti seurakuntalaisten arvostaman henkilön johdolla uuteen järjestelmään totuttautuessa.

Kunnankokoukset pidettiin pitäjäntuvassa. Osanotto niihin oli hyvin vaihteleva. Joskus oli paikalla vain muutamia kuntalaisia kirkolta tai lähikylistä; sattuipa sellaistaikin, että kokous oli jätettävä pitämättä, kun ketään muita kuin esimies ei ollut paikalla. Mielenkiinnon puute kokouksiin oli ymmärrettävä sen takia, että joskus oli kokous kuulutettu pidettäväksi vain muutaman, silloin tällöin jopa yhdenkin asian takia. Ainakaan sivukylistä ei silloin lähdetty matkaan. Mutta toisaalta oli asioita, jotka keräsivät paikalle niin runsaasti osanottajia, etteivät kaikki mahtuneet sisään kokoushuoneeseen. Joistakin asioista saattoi syntyä kiihkeitä mielipiteiden vaihtoa, jopa niin kiihvasta, että joku oli sopimattoman käyttäytymisen takia poistettava kokouksesta.

Raudussa kunnan asiat päätettiin kunnankokouksissa vuoden 1918 loppuun asti eli niin kauan, kunnes uusi kunnallislaki teki uuteen järjestelmään siirtymisen pakolliseksi. Muutamissa kunnissa oli jo aikaisemmin kunnankokous korvattu kunnanvaltuustolla, mihin muutokseen jo ennen vuotta 1919

Raudun kunnantalo

olisi ollut mahdollisuus. Näin oli Raudussa kunnankokousjärjestelmä voimassa pyöreästi viitisenkymmentä vuotta. Sinä aikana ennätti oloissa tapahtua monenlaisia muutoksia. Kunnan perustamisvaiheessa rautulaiset olivat vielä lahjoitusmaiden lampuoteja. Sitten tapahtui lahjoitusmaiden lunastaminen ja lampuodeista tuli itsenäisiä isäntiä. Vielä suuremman muutoksen toi tullessaan maan itsenäistyminen. Nämä yhteiskunnallisen ja valtiollisen elämän käännteet sekä taloudellisen aseman paraneminen vaikuttivat kaikki osaltaan niihin asenteisiin, jotka määräsivät suhtautumisen käsiteltävinä oleviin asioihin. Erityisesti saattaa panna merkille, miten opittiin käsittämään kaikenlaisen valistus- ja opetustoiminnan merkitys ja miten toimenpiteet myönteisen kehityksen jouduttamiseksi eri aloilla tulivat sitä mukaa rohkeammiksi ja määrätietoisemmiksi.

Kunnankokousten puheenjohtajina toimivat pastori Antellin jälkeen opettaja Taneli Väyrynen 1877–80, tulliviskaali Erik Toikander 1880–85, kirkkoherra Karl Vilén 1886–91, tilanomistaja Jacob Klossner 1892–94, opettaja Aapo Nuora 1895–02, maanviljelijä Hjalmar Vesalainen 1902–03, maanviljelijä R. Lindström 1904–05, maanviljelijä Pekka Kerminen 1905–09, maanviljelijä Juho Luomala 1910–12, kanttori J. H. Kosonen 1913–15 ja kauppa-apulainen Paavo Muro 1916–18.

Kunnanvaltuusto

Uuden kunnallislain mukaan ryhtyivät vuoden 1919 alusta lukien kunnissa käyttämään päätösvaltaa kunnanvaltuustot. Kaikilla 21 vuotta täyttäneillä kunnassa henkikirjoilla olevilla kuntalaisilla oli nyt oikeus ottaa osaa kunnallisvaaleihin. Pienin poikkeuksin olivat kaikki mainitun iän saavuttaneet sekä äänioikeutettuja että vaalikelpoisia. Äänioikeus oli nyt yhtäläinen ja jokaisella oli yksi ääni. Enää ei äänten määrä ollut riippuvainen varallisuussuhteista, kuten oli asian laita kunnankokousjärjestelmän vallitessa.

Raudussa suoritettiin ensimmäiset kunnallisvaalit joulukuun 4. päivänä 1918. Kun kunnan asukasluku oli silloin vähän yli 6.000:n, valittiin kunnanvaltuustoon 24 valtuutettua. Ensimmäisen valtuuston muodostivat Tuomas Kuronen 1919–21, 1925–30 ja 1937–45, August Murto 1919–33, J. P. Kokko 1919–21, 1924–25 ja 1929–33, Antti Nuija 1919–25, Viktor Lilloiva 1919–24, Juho Pietiäinen 1919–24, Matti Pekkanen 1919–23, J. H. Kosonen 1919–21 ja 1924–30, Matti Pusa 1919–20 ja 1926–30, Tuomas Loponen 1919–20

Raudun viimeinen kunnanvaltuusto. Istumassa vasemmalla: A. Holttinen, T. Kähäri, kunnallislaulakunnan esimies M. Pulakka, H. Ihalainen, valtuuston puheenjohtaja V. Pietiäinen, T. Pielinen, Mikko Hännikäinen ja Malli Hännikäinen. Seisomassa vasemmalla: J. Vanfala, A. Lieri, J. Ihalainen, J. Sappinen, A. Vaskelainen, E. Junni, T. Kuronen, J. Rontu ja J. Sipponen, Kolme valtuutettua puuttuu kuvasta.

ja 1922–24, Matti Leppänen 1919–21 ja 1925, Tuomas Honkanen 1919 ja 1926–28, Nikolai Gp. Vaskelainen 1919–25, Maurits Hollari 1919–22, Juho Haajanen 1919–23, Ville Paukku 1919–21, Kusti Mentu 1919–20, Antti Tuokko 1919–20, Mikko Kukko 1919–20, Antti Kuronen 1919, Samuli Kirves 1919, Anna Valkonen 1919, Nikolai Ontronen 1919 ja Niilo Anttonen 1919.

Aluksi valittiin kolmannes valtuuston jäsenistä aina vuosittain, mutta vuodesta 1926 lähtien toimitettiin vaalit kolmivuotiskausittain. Raudun kunnanvaltuuston jäsenmäärä supistui vuonna 1926 yhdeksääntoista, koska henkillekirjoitetun väestön määrä laski silloin alle 6 000:n

Kunnanvaltuustossa ovat edellä lueteltujen lisäksi olleet Hannes Ihalainen 1921–45, Reino Heinonen 1923–43, Aleksander Podushkin 1926–36, Juho Sappinen 1923–28 ja 1936–45, Matti Honkanen 1920–36, Edvard Junni 1931–45, Jalmari Ihalainen 1931–45, Tuomas Kähäri 1934–45, Matti Hännikäinen 1934–45, Matti Pulakka 1925–36, Juho Vanjala 1934–45, Ville Ap. Pietiäinen 1924–25 ja 1937–45, Antti Lieri 1936–45, Matti Loponen 1924–33, Mikko Ap. Hännikäinen 1937–43, Mikko Tyynynen 1926–28 ja 1931–36, Tuomas Pietinen 1929–33 ja 1937–45, Eino Bahikka 1920–28, Toivo Paturi 1931–37, Aleks Holttinen 1937–45, Pekka Leppänen 1937–45, Aleksander

Ville Pietiäinen. Kunnanvaltuuston viimeinen puheenjohtaja

Matti Pulakka. Kunnallislautakunnan viimeinen puheenjohtaja

Vaskelainen 1937–45, Joos. Sipponen 1937–45, Ida Ihalainen 1920–22 ja 1929–30, Maria Vesalainen 1920–22, Topias Pekkanen 1923–28, Juho Luomala 1922–28, Juho Tepponen 1920–23 ja 1925–28, Antti Karikuusi 1925–28, Antti Lattunen 1926–30, Heikki Paakkinen 1926–28 ja 1931–33, Toivo Joro 1926–28, Hjalmar Vesalainen 1923–25, Tuomas Suikkanen 1922–24, Heikki Partanen 1925 ja 1934–36, Antti Kimonen 1931–36, Paavo Termonen 1931–33, Mikko Korpelainen 1921–23, Amalia Sappinen 1921–23, Antti Pusa 1921–23, Mikko Haapsaari 1922–24, Antti Huuhka 1922–24, Juho Kyllästinen 1922–24, Simo Äikäs 1929–30, Juho Sojakka 1929–30, Matti Partanen 1931–33, Vihtori Kerminen 1929–30, R. J. Relander 1929–30, Juho Jäske 1929–30, P. 1. Salo 1931–33, Eino Valkonen 1931–33, Nikolai Puolakangas 1934–37, Paavo Jormo 1934–36, Johannes Jp. Nuija 1934–36, Matti Pekkanen 1934–36, Antti Rastas 1923, Matti Junni 1924, Pekka Loponen 1925, Aleks. Hollari 1925, A. Loponen 1925 ja Emanuel Onttonen 1930.

Kunnanvaltuuston puheenjohtajina ovat toimineet kanttori J. H. Kosonen 1919–20, 1925–26 ja 1928, maanviljelijät Juho Haajanen 1921–23, Reino Heinonen 1923–24 ja 1934–36, Eino Rahikka 1927, Aleksander Podusbkin 1928, kunnallisneuvos J. P. Kokko 1929–33 ja maanviljelijä Ville Ap. Pietiäinen 1937–45.

Kunnallislautakunta

Kunnallislautakunnan esimiehinä toimivat kauppias K. Buttenhoff 1877, Mikko Ryyppö 1877–79, kauppias Aleksei Falin 1880–82, Juhana Pietiäinen 1883–85, hovinhoitaja Petter Karlsson 1886–88, August Jp. Pietiäinen 1889–91, Matti Paukkunen 1891–94, Juhana Kerminen 1895–1900, Heikki Ihalainen 1901–09, kauppias Mikko Valkonen 1910–12, Juho Luomala 1913–15 ja 1924–26, Samuli Valkonen 1916–18, Juho Pietiäinen 1919–23, Eino Rahikka 1927, kanttori J. H. Kosonen 1928–30 ja Matti Pulakka 1931–48.

Kunnallislautakunnan jäseninä ovat olleet vv. 1877–79 Israel Orava, Aleks. Pahomoff, Simo Junni, Nikita Intke ja Matti Äikäs, vv. 1880–82 Matti Hymppyrä, Matti Paukkunen, Matti Pietinen, Juhana Muukka ja Andrei Haukka, vv. 1883–85 Matti Loponen, Konstantin Vaskelainen, Yrjö Pietinen, Matti Korpelainen ja Paavo Pietiäinen, vv. 1886–88 Matti Pyykkö, Paavo Tepponen, Mikko Pekkanen, Heikki Leppänen ja Paavo Röksä, vv. 1889–91 Antti Honkanen, Nuutti Tukia, Matti Hännikäinen, Antti Sappinen ja Mikko Vaskelainen, vv. 1892–94 Mikko Pekkanen, Yrjö Valkonen, Matti Samulinp. Valkonen, Juho Tepponen ja Ivan Intke, vv. 1895–97 Tuomas Tuokko, Tahvo Kiuru, Samuli Simonp. Valkonen, Mikko Lallukka, Jelisei Pahomoff, Juhana

Kunnankirjuri Reino Heinonen

Kunnallisneuvos, opettaja J. P. Kokko

Loponen ja Matti Kustaanp. Monto, vv. 1898–1900 Nuutti Heikkinen, Juhana Paakkinen, Martti Pyöttiö, Heikki Tepponen, Ivan Ontronen, Simo Jermalajeff ja Matti Liira sekä sen jälkeen Pekka Leppänen 1901, Antti Mentu 1901–08, Simo Nuora 1901–06, Mikko Partanen 1901–06, Heikki Tepponen 1901–08, Heikki Mikonp. Pekkanen 1901, Matti Mikonp. Pekkanen 1902–10, Vasili Borovikoff 1902–10, Matti Karhunen 1907–12, Mikko Monto 1907–12, J. E. Mentu 1909–11 ja 1919–21, Heikki Tp. Tepponen 1909–11, Heikki Pekkanen 1911–13, Aleks Podushkin 1911–13, Viktor Lilloiva 1912–14, Juho Loponen 1912–14, Tuomas Kuronen 1913–15 ja 1919–24, Tuomas Loponen 1913–15 ja 1919–24, Matti Kimonen 1914–16, Pekka Falin 1914–16, Mikko Valkonen 1915–20, Antti Jp. Ihalainen 1915–24, Pekka Orava 1916–18, Mikko Kukko 1916–18, Matti Pekkanen 1917–24 ja 1931–39, Antti Juosinp. Nuija 1917–24, Dmitri Sorvali 1919, Mikko Mörsky 1922–24, Jalmari Pehkonen 1925–33, Juho Sappinen 1925–39, Matti Pulakka 1925–30, Matti Junni 1925–30, Antti Lattunen 1925–30, Matti Kuronen 1925–30, Matti Loponen 1931–39, Mikko Lius 1931–39, Edvard Junni 1931–39 ja Tuomas Kähäri 1934–39.

Kunnankirjurin toimi perustettiin 1927. Kunnankirjuriksi valittiin silloin maanviljelijä Reino Heinonen, joka uskollisesti hoiti tehtävää kuolemaansa asti vuoteen 1943. Vuonna 1943 oli kunnankirjurina muutaman kuukauden Kaarlo Asomaa ja hänen jälkeensä Elvi Valkonen kunnan lopettamiseen asti.

Kansakoulut

Kansakoululaitos perustettiin maahamme vuonna 1866 annetulla asetuksella. Koulutoimen hoitaminen tuli kuulumaan kuntien tehtäviin. Lukutaidon opettamisesta oli maaseudullakin jo paljon aikaisemmin totuttu pitämään huolta. Raudussa oli ensimmäinen koulumestari toiminut jo 1600-luvun loppupuolella, kuten edellä on mainittu. Valitettavasti ei läheskään kaikista koulumestareista ole säilynyt tietoja. Silloin tällöin mainitaan joku koulumestari nimeltä. 1800-luvun alussa oli pitäjän koulumestarina Pietari Ravakka (mainitaan 1818). Hänen jälkeensä opettivat rautulaisille lukutaitoa ainakin Juhana Mentu (1840), Ville Mentu ja nähtävästi vielä toinen Juhana Mentu, J. Hiltunen (1879) sekä H. Ihalainen (1894). Kreikkalaiskatolisen seurakunnan kiertokoulun opettajana toimi 1900-luvun alussa J. Petroff.

Maaseudun väestö ei vielä kansakoululaitoksen perustamisen aikoihin ollut kypsänyt tajuamaan pitemmälle tähtäävän opetustoimen merkitystä. Lukemisen osaamista pidettiin talonpojille riittävänä ja ajateltiin, että lapset kouluissa vieraantuisivat arkisen työn teosta. Sitä paitsi pelättiin kouluista aiheutuvia kustannuksia. Kun rautulaisia odottivat vielä maanlunastusmaksut - lahjoitusmaiden lunastushan oli juuri suunnitteilla - ei mielellään otettu kannettavaksi uusia rasituksia. Sen tähden kansakoulujen perustamista ajavat henkilöt saivat ponnistella sitkeästi voittaakseen vastustajien jarrutuksen. Seurakunnan papit ja muutamat valistuneet maanviljelijät esiintyivät koulujen puoltajina.

Yhdeksäntoista kuntaa ennätti Viipurin läänissä saada ensimmäisen kansakoulunsa ennen Rautua. Raudun ensimmäinen koulu aloitti toimintansa kirkonkylässä tammikuun 15. päivänä 1876. Sitä ennen oli pitkään keskusteltu asiasta ja suoritettu kaikki uuden yrityksen aloittamiseen liittyvät toimenpiteet. Jo vuonna 1871 oli kuntaan perustettu kansakoulurahasto. Siihen kannettiin jokaiselta henkirahaa maksavalta 25 penniä. Myöhemmin tämä maksu alennettiin 10 penniksi. Kunnalle tulevat viinaverorahat luovutettiin useita vuosia kansakoulurahastoon. Saatiinpa yksityisiä lahjoituksiakin. Leinikylän hovin omistaja paronitar Sofia Freederieks lahjoitti syyskuussa 1872 koulurahastoon 200 ruplaa, mutta kun koulu aloitti toimintansa ja kun siinä ei opetettu venäjän kieltä, hän pyysi rahoja takaisin. Tähän ei kuitenkaan suostuttu.

Vuonna 1874 kouluasiat olivat kunnankokouksissa useaan otteeseen esillä ja aiheuttivat kiivasta väittelyä. Koulurakennuksen ostamista varten päätettiin ottaa 8 000 markan laina ja seuraavana vuonna ostettiin ns. »Ruukkovan rouvan talo» kouluhuoneistoksi. Kiihkeästi väiteltiin monessa kokouksessa opettajille suoritettavista rahapalkoista. Miesopettajalle oli kunnan maksetta-

Kirkonkylän 1925 valmistunut kansakoulurakennus. Valok. Kansallismuseo.

va 400 ja naisopettajalle 200 markkaa vuodessa. Luontoiseduista päästiin yksimielisyyteen jo helmikuun kokouksessa, mutta maaliskuussa tehtiin rahapalkoista kielteinen päätös. Läänin kuvernööri kumosi päätöksen ja lokakuussa oli asia jälleen esillä. Pöytäkirjassa todetaan, että kokouksessa syntyi suuri rähinä. Pahin vastaanpanija poistettiin loukkaavien puheenvuorojen takia kokoushuoneesta ja ennen äänestystä lähti kokouksesta vielä ryhmä asian vastustajia. Nyt syntyi palkkakysymyksessä myönteinen ratkaisu.

Maaliskuussa 1876 valittiin koulun johtokunta. Siihen tulivat rovasti A. G. Hahl, kunnankokouksen esimies pastori K. A. E. Antell, suntio J. Mentu, kauppias A. Falin sekä lampuodit Matti Virolainen ja J. Pietiäinen.

Koulu pääsi aloittamaan toimintansa, kuten mainittu, tammikuussa 1876. Silloin otettiin oppilaiksi yksinomaan poikia, mutta seuraavasta syksystä lähtien pääsivät kouluun myös tytöt. Kun koulu oli ainut koko kunnassa, kävivät luokkatilat ahtaiksi ja koululle oli rakennettava lisää tiloja. Ensimmäinen koulurakennus jäi silloin opettajien asunnoiksi.

Vuonna 1892 tehtiin aloite toisen kansakoulun perustamisesta kuntaan erityisesti kunnan kreikkalaiskatolista väestöä varten. Kunnankokouksessa oltiin kuitenkin sitä mieltä, että toistaiseksi tullaan toimeen yhdellä koululla. Kunnallisesti ei yksi koulu voinut koulutarvetta tyydyttää, koska matkat sivukylistä pitäjän keskustaan olivat pitkät ja sivukyliä oppilaiden oli asuttava kouluaikana kirkonkylässä. On tuntematonta, missä määrin sivukyli-

en lapset tuohon aikaan kävivät koulussa. Tilanne alkoi joka tapauksessa käydä kestäättömäksi ja sen tähden asia tuli uudelleen esille marraskuussa 1895. Silloin keskusteltiin kahden uuden koulun perustamisesta. Koulua toivottiin silloin pitäjän äärialueille Huhuhtiin ja Orjansaareen. Kun kysymyksessä oli jälleen varoja kysyvä hanke, oli kokoukseen saapunut tavallista enemmän osanottajia. Kirkkoherra Adam Järveläinen puhui vetoavasti kouluasian puolesta. Hän totesi, että koulurahastossa oli varojakin 16.000 markkaa, joten rakennusrahastakaan ei ollut puutetta. Mutta vilkkaan mielipiteiden vaihdon jälkeen pääsivät vastustajat voitolle. Äänestyksen tulos oli 473 1/2–374 1/2.

Kärsitty tappio ei lannistanut koulukysymyksen ajajia. Melkein täsmälleen vuotta myöhemmin antoivat kouluasiat jälleen väriä kunnankokoukselle. Silloin, marraskuun 11. päivänä 1896, oli Huhudin ja Orjansaaren lisäksi käsiteltävänä kolmannenkin uuden koulun perustaminen. Sitä vaadittiin Liippuulle. Nytkin sukeutui asiasta myrskyinen keskustelu. Esimiehen täytyi kieltämällä vaatia hiljaisuutta, sanotaan pöytäkirjassa. Vastustajat perivät tälläkin kertaa voiton äänimäärin 587–536. Tiukalle oli koulukysymys mennyt.

Vuonna 1898 säädetty piirijakoasetus laukaisi Raudun syrjäkylien koulupulman. Asetus velvoitti kunnat jakamaan alueensa piireihin ja niihin tuli perustaa koulu, jos tietty määrä lapsia oli kouluun tulossa. Maaliskuussa 1899 asetettiin 11-jäseninen toimikunta suunnittelemaan piirijako. Saman vuoden lopulla, joulukuun 30. päivän kokouksessa, hyväksyttiin toimikunnan ehdottama piirijako. Kunta oli sen mukaan jaettava viiteen kansakoulupiiriin. Varikselan eli kirkonkylän piirissä oli 1.044 asukasta ja lapsia 189, Huhudin piirissä 471 asukasta ja 101 lasta, Palkealan piirissä 481 asukasta ja 75 lasta, Liippuan piirissä 706 asukasta ja 139 lasta sekä Orjansaaren piirissä 738 asukasta ja 128 lasta. Ehdotus hyväksyttiin ja sille päätettiin anoa kuvernöörin vahvistus. Kuvernööri velvoitti kuitenkin kansakouluntarkastajan muistutusten johdosta tekemään uuden ehdotuksen. Pitkien koulumatkojen takia olikin kouluja perustettava enemmän.

Syksyllä 1901 tehtiin päätökset Huhudin ja Suvemäen koulujen perustamisesta. Ne pääsivät aloittamaan toimintansa 1903. Silloin oli kulunut 27 vuotta kirkonkylän koulun alkamisesta. Näin pitkää väliä ei enää seuraavia kouluja perustettaessa syntynyt. Oli alettu ymmärtää, että pitäjän muiden kylien tuli kouluasioissa päästä kirkonkylän kanssa tasavertaiseksi. Palkealan koulu perustettiin 1905 ja aloitti toimintansa seuraavan vuoden syksyllä. Orjansaaren koulu aloitti työskentelynsä syksyllä 1910, Mäkrän koulu 1911 ja Raasulin koulu 1913 sekä Vehmaisten ja Raudunkylän koulut 1918.

Uusien koulujen perustaminen oli huomattavasti helpottanut koulunkäyntiä sivukylissä. Koulunkäynti oli kuitenkin edelleen vapaaehtoista. Siihen ei ollut lain asettamia velvoitteita. Kaikki eivät käyneet koulua loppuun eli kaikkia 4 luokkaa. Vuonna 1910 tehdyn tilaston mukaan Raudussa oli silloin käynyt koko kansakoulun 168 naista ja 334 miestä. Samaan aikaan laskettiin kouluikäisistä lapsista käyneen kansakoulua Raudussa 35–45 prosenttia.

Yleinen oppivelvollisuuslaki annettiin vuonna 1921. Nyt oli ryhdyttävä toimenpiteisiin kaikkien oppivelvollisuusiässä olevien koulunkäynnin järjestämiseksi. Viisijäseninen toimikunta asetettiin tarkistamaan piirijakoa sekä laatimaan ehdotusta kunnan kansakoulutoimen ohjesäännöksi. Erityinen oppivelvollisuuden täytäntöönpanosuunnitelma laadittiin. Siinä todettiin, että Raudun yhdeksästä koulupiiristä toimii yläkansakoulu omassa koulutalossa seuraavissa piireissä: Vehmaisissa, Orjansaassa, Suvenmäellä, Raasulissa, Mäkrällä, Huuhdissa (Sirkiänsaassa) ja Palkealassa sekä vuokrahuoneissa kirkonkylässä ja Raudunkylässä. Kirkonkylän kansakoulu oli palanut sodan aikana 1918. Näistä olivat yhden opettajan kouluja Vehmaisten ja Orjansaaren koulut, mies- ja naisopettajan kouluja Suvenmäen, Raasulin, Mäkrän, Raudunkylän, Sirkiänsaaren ja Palkealan koulut sekä yhden mies- ja kahden naisopettajan kouluja kirkonkylän koulu.

Alakansakoulut suunniteltiin aloitettaviksi seuraavasti: 18-viikkoinen alakoulu 1.8.1928 Vehmaisissa ja Orjansaassa, 1.8.1931 Suvenmäellä ja Raasulissa, 1.8.1934 Raudunkylässä ja Sirkiänsaassa sekä 36-viikkoinen alakoulu 1.8.1926 kirkonkylässä, 1.8.1932 Mäkrällä ja 1.8.1935 Palkealassa. Raasuliin, Mäkrälle, Sirkiänsaaren ja Palkealaan oli saatava lisärakennukset tarvittavia luokkatiloja varten. Kirkonkylän koulua rakennettiin juuri uudelleen ja Raudunkylän koulun piti valmistua vuonna 1925. Raajun lähellä asuville lapsille oli tarkoitus varata koulupaikat Metsäpirtistä.

Kouluhallitus vahvisti suunnitelman marraskuussa 1925, sitten kun siihen oli tehty eräitä pieniä korjauksia.

Koulupiirijakoa muutettiin myöhemmin. Vuonna 1930 päätettiin siirtää Suvenmäen koulu Maanselälle ja seuraavan vuoden alussa perustettiin Maanselälle uusi kansakoulupiiri. Aseman seudulle päätettiin niin ikään perustaa oma koulu ja sitä varten perustettiin aseman koulupiiri vuonna 1935. Koulu aloitettiin siellä 1936. Huuhdin koulupiiri muutettiin samalla Sirkiänsaaren piiriksi, kun koulu sijaitsi viimeksi mainitussa kylässä eikä Huuhdissa.

Mainittakoon vielä, että maaliskuussa 1910 tehtiin Palkealan koulun johtokunnan puheenjohtajan P. Falinin aloitteesta päätös koulukirjojen ja tarvikkeiden antamisesta ilmaiseksi oppilaille.

Kirkonkylän kansakoulu joutui työskentelemään hyvin vaikeissa oloissa koulutalon tuhouduttua 1918. Kunta osti samana vuonna silloisen apteekkitalon, korjautti sitä jonkinverran ja koulu sijoitettiin siihen. Uusi toimipaikka oli kuitenkin liian ahdas ja pariksi vuodeksi saatiin lisätilaa pitäjäntuvasta. Mutta kun sitä käytettiin myös väliaikaisena kirkkona, oli koulun etsittävä itselleen jälleen uusi paikka. Vuonna 1921 vuokrattiin koululle yksi luokkahuone Loposen perillisten talosta ja seuraavana syksynä saatiin lisäluokka juuri valmistuneesta Jäsken talosta.

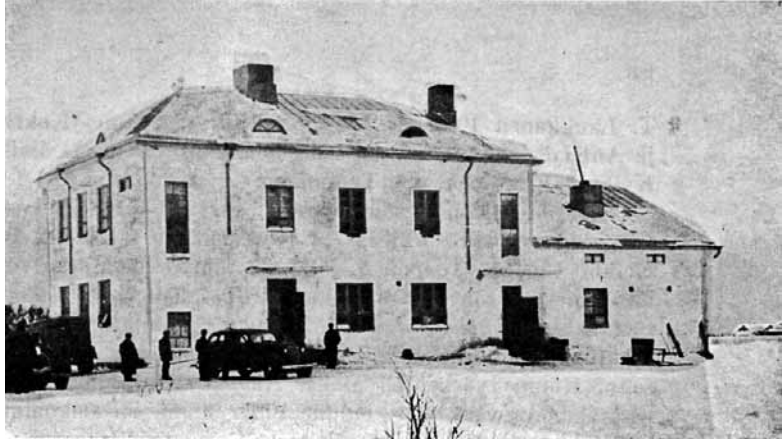
Syksyllä 1925 valmistui vihdoinkin uusi komea kaksikerroksinen koulutalo ja sen vihkimis- ja samalla koulun 50-vuotisjuhla pidettiin keväällä 1926. Nyt päästiin jälleen normaaleihin oloihin, mutta alakoulun perustaminen aiheutti pian uusia sijoituspulmia. Alakoulu sijoitettiin ensin opetuskeittiöön ja vuonna 1930 sille vuokrattiin toimitilat Jäsken talosta. Omia luokkatiloja ei alakoululle ennätetty ennen talvisotaa rakentaa.

Vuonna 1913 perustettiin kirkonkylän kouluun kolmannen opettajan toimi ja 1930-luvulla koulussa oli neljä vakinaista sekä yksi ylimääräinen opettajantoimi.

Kirkonkylän koulun opettajina toimivat: Taneli Väyrynen 1876–80, O. Vilén 1877, Agnes von Schrowe 1877, Eeva Sofia Hyvärinen 1877–85, Matti Moisio 1880–89, Amanda Mäkinen 1885–88, Hanna Staudinger 1888–92, Johan Höglblom 1889–90, Aapo Nuora 1890–1902, Maria Kristiina Poutiainen 1892–93, Venla Aleksandra Ahlström 1893–94, Matilda Snäll 1894–98, Anna Mentu 1898–99, Eugenia Farikoff 1899–1902, Juho Pekka Kokko 1902–34, Maria Kokko 1902–34, Aili Ylenius 1915–18, sekä vuosina 1918–34 seuraavat: Pirkko Kokko 1914–15, Kalle Sievänen, Ville Pentikäinen, Ainikki Kokko, Toivo Leini, Elsa Pietarinen, Eelin Tarnanen, Aug. Tolvanen ja Laina Kukko, Auvo Kivilaakso 1934–39, Aune Kivilaakso 1934–39 sekä kolmantena opettajana vastaavana aikana ensin Elli Viinanen ja sitten Valo Mäkelä. Alakoulun opettajina olivat Anni Eskola 1926–29, Rauha Lamppu 1929–39 sekä toisena opettajana 1930–39 Anna Jääskeläinen, Rauha Kosonen, Anna Volatinen ja Lyyli Home.

Suvenmäen koulun piirustukset hyväksyttiin joulukuussa 1901. Kouluun rakennettiin yksi luokkahuone ja veistoluokka sekä opettajan asunnoksi 3 huonetta ja keittiö. Koulurakennus oli 24 m pitkä ja 13 m leveä. Valtionlainaa saatiin koulun rakentamista varten 18.000 markkaa. Koulurakennus valmistui 1904. Koululle lahjoitti tontin Mietttilän hovin omistaja meijeristi Kristian Stauffer. Ensimmäisen vuoden koulu toimi Yrjö Ihalaisen talossa Suurhousussa. Koulun ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Malakias Muukka ja Matti Ossi Suvenmäeltä, Matti Pekkanen Kärsälästä, Kristian Stauffer Mietttilästä ja Mikko Thusberg Huttulasta.

*Maanselän
kansakoulu*

*Raudunkylän
kansakoulu*

*Aseman
kansakoulu*

Juuri ennen talvisotaa valmistui koululle uusi rakennus Maanselän kylään. Se oli kaksikerroksinen muhkea tiilirakennus, jossa oli tilaa sekä ylä- että alakoululle ja opettajille. Koulua ei uudessa rakennuksessa ennätetty edes aloittaa. Jatkosodan aikana siihen oli sijoitettu sairaala.

Koulun opettajina toimivat Paavo Mantere 1903–04, J. P. Sederholm 1905–13, Matti Remes, A. Montonen, O. Pohjola, V. Sirkiä, E. Kuorikoski, Lauri Wahrman, N. Myöhänen, A. Pönniö, M. Tatti, H. Vesikko, Juho Kokkonen, Laina Mörsky, E. Pärssinen ja Helvi Skyttä.

Sirkiänsaaren koulu aloitti toimintansa samanaikaisesti Suvenmäen koulun kanssa, mutta koulupiiriä kutsuttiin virallisesti Huhdin piiriksi aina 1930-luvun puoliväliin asti. Koulu oli koko ajan Sirkiänsaaren kylässä, ensin vuokralaisena Mikko Pusan talossa. Koulu rakennettiin samojen piirustusten mukaan kuin Suvenmäen koulu ja myöskin samaan aikaan. Kun alakoulu perustettiin, toimi se aluksi Juho Ahtiaisen ja sitten Matti Pusan talossa. Vuonna 1937 valmistui koululle uusi tiilinen lisärakennus, jossa oli kaksi luokkahuonetta ja alakoulun opettajan asunto. Vanhan koulurakennuksen veistosali muutettiin silloin koulukeittolaksi.

Opettajina toimivat Juho Lankinen 1903–13, Juho Autio ja hänen aikanaan toisena opettajana opettajatar Häkli, sitten Kalle Pietarinen, Elsa Rahikka, o.s. Inkinen, Olga Uramo, o.s. Saksman, 1923–39, Ari Uramo 1924–39 sekä alakoulun opettajina Lydia Hämäläinen, o.s. Koskivaara 1934–35, Taimi Koskisipilä 1935–36 sekä Tyyne Sumsa, o.s. Gerlander.

Koulun ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat valtioneuvoksetar Anna Engman, neiti Boman, tullivartija Kekarainen sekä talolliset Ville Paukku ja Mikko Pusa sekä varajäsenenä Apram Ahtiainen.

Palkealan koulu aloitti työskentelynsä Palkealan kreikkalaiskatolisen seurakunnan pitäjäntuvassa, joka vuokrattiin koululle kahdeksi vuodeksi. Koulun piirustukset hyväksyttiin syksyllä 1906. Koulueen rakennettiin luokka ja veistoluokka sekä opettajan asunnoksi kolme huonetta ja keittiö. Koulurakennus oli 25,5 m pitkä ja 16 m leveä. Tontin lahjoitti koululle P. Falin. 1930-luvulla rakennettiin samalle tontille lisärakennus alakoulua varten.

Koulun ensimmäiseen johtokuntaan valittiin P. Falin, Tahvo Kiuru ja David Hatara Palkealasta, Pekka Pusa Porkulta ja Tahvo Äikäs Riikolasta.

Koulun opettajina ovat olleet R. Ruokonen, Anton Thusberg yli 20 vuotta, V. Mäkelä, U. E. Kulo, Rauha Pessala, lida Tuusmäki ja Tanja Aihos.

Orjansaaren koulu aloitti toimintansa yksiopettajaisena syksyllä 1910 Samuli Partaselta vuokratuissa huoneissa. Oma koulutalo valmistui syksyksi 1911. Se oli 21 m pitkä ja 12 m leveä. Siinä oli luokka ja veistoluokka sekä opettajan asuntona kaksi huonetta ja keittiö. Koulutontti, jonka pinta-ala oli 1 1/2 hehtaaria, ostettiin Juho Liiralta. Ensimmäiseen johtokuntaan valittiin A.

Heinonen Terolasta, Juho Falck Tokkarista, P. Kerminen, Matti Partanen, Tuomas Kuronen ja Antti Huuhka Orjansaaresta.

Opettajina toimivat Antti Rätty 1910–12, Huugo Karinen 1912–14, Heimo 1914–15, Matti Kallonen 1915–16, Oskari Tanner 1916–17, T. Laukkanen 1917–19, Kijanen 1919–21, Juho Kokkonen 1921–23 ja Antti Pyykkö 1923–39 sekä alakoulun opettajina Maikki Meronen ja Kyllikki Kerminen, o.s. Tamminen.

Mäkrän koulun toiminta alkoi syksyllä 1911. Sen ensimmäiseen johtokuntaan valittiin urkuri J. H. Kosonen, Ida Ihalainen, Tahvo Rahikka, Heikki Juhonp. Tepponen, Mikko Lallukka ja Maria Vesalainen. Koululle ostettiin tontti jo huhtikuussa 1911 Tuomas Pusalta, mutta rautatien rakentaminen kylän halki aiheutti koulun rakennussuunnitelmiin muutoksia ja viivytystä. Uusi tontti ostettiin myöhemmin Juho Kalloselta. Koulu työskenteli aluksi Haapakylässä Matti Pekkasen talossa. Lisärakennus valmistui koululle 1935. Silloin sai alakoulukin omat luokkatilansa toimittuaan sitä ennen neljä vuotta Pekkasen ja Sataman taloissa vuokralaisena.

Opettajina ovat toimineet Lauri Kaisla, Iisakki Kuorikoski, T. Valavirta, Aug. A. Orpana, rouva Lähteenkorva, Mirjam Lähteenkorva, Olga Maria Heikkonen 1924–39 ja Manu Heikkonen 1924–39. Alakoulun opettajana on pisimpään ollut Anna Karhunen, o.s. Jääskeläinen.

Raasulin koulun toiminta aloitettiin syksyllä 1913 Juho Ihalaisen talossa. Vasta vuonna 1919 koululle valmistui oma talo Savolan kylään Paukkusilta jo 1914 ostetulle tontille. Vuonna 1938 valmistui koululle lisärakennus. Siinä oli varattu luokkatilaa myös alakoululle, joka oli usean vuoden ajan toiminut Oravan talossa Liippualla.

Raasulin koulun ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Oskar Vahrman, Juho Ihalainen, emäntä Loponen, Elias Myöhänen, Antti Termonen ja Julia Klossner.

Opettajina toimivat Irene Markkanen, Martta Talja, Eedith Paukkunen, Tauno Karvonen, Maija Karvonen sekä Aaro Suominen ja Anna Suominen, viimeksi mainitut vuodesta 1932 lähtien. Alakoulun opettajina olivat Aili Suvanne ja Emilia Hietalehto.

Raasulin koulu sijaitsi vuokrahuoneissa toimiessaan ainoastaan parin sadan metrin päässä rajalinjasta. Omaan koulutaloon tuli rajalta matkaa parisen kilometriä. Sirkiänsaaren koululta oli rajalinjalle linnuntietä noin kilometri. Raasulin koulupiiriin kuuluivat Raasulin, Savolan, Liippuan, Nuijalan ja Niittyjärven kylät.

Vehmaisten koulu aloitti toimintansa syksyllä 1918. Sen ensimmäiseen johtokuntaan valittiin Tuomas Loponen, Tuomas Hinkkanen, August Mentu ja Ville Kalmi Vehmaisista sekä Mikko Kukko Haukkalasta. Juho Kortteelta

saatiin vuokratuksi koulutilat 1918 ja seuraavana syksynä Matti Jorolta. Oma koulutalo valmistui 1922 Heikki Jantuselta 1919 ostetulle tontille. Alakoulu aloitettiin syksyllä 1926. Koulun johtajaopettajana oli koko ajan koulun perustamisesta 1918 talvisotaan asti Vilho Meronen ja alakoulun opettajana samoin koko ajan vuodesta 1926 lähtien Anna Maria Meronen o.s. Pessi.

Raudunkylän koulun toiminta alkoi samanaikaisesti Vehmaisten koulun kanssa. Koulu oli vuoteen 1926 asti vuokrahuoneissa Kalle Lemolan talossa Kaskaalassa. Oma koulutalo valmistui mainittuna vuonna Mikko Sojakalta 1924 ostetulle tontille. Tämä tontti oli jo kolmas koulun paikaksi varatuista alueista. Aikaisemmin ostettuja ei katsottu sijaintinsa puolesta kyllin sopiviksi. Uusi koulutalo oli kaksikerroksinen hirsirakennus. Se oli rakennettu kolmea opettajaa varten. Luokkatiloja oli nyt myöskin riittävästi.

Koulun ensimmäiseen johtokuntaan valittiin kirkkoherra A. Järveläinen sekä Nestori Lemola ja Mikko Korpelainen Kaskaalasta, Taavetti Hännikäinen Ristautiosta, August Loponen Kuninkaanselältä ja Simo Äikäs Raudunkylästä.

Opettajina toimivat Aili Valkonen 1918–39, Toivo Leini 1922–27 ja Eetu Karhunen 1927–39 sekä alakoulun opettajana koko ajan Lyyli Hämäläinen 1929–39.

Aseman koulu rakennettiin 1937 ja se oli näin ollen kunnan nuorin kansakoulu. Se oli valmistettu tiilestä. Koulu sijaitsi lähellä ns. Viiden tien ristiä. Koulun johtokuntaan kuuluivat Reino Heinonen puheenjohtajana sekä jäsenenä Tuomas Kähäri, Nikolai Intke, Jalmari Pehkonen, Mikko Lius ja Otto Puranen. Koulun opettajina toimivat Valo Mäkelä, Arvo Taivainen ja Impi Dyster.

Kirjastot

Raudun kirjasto oli ensimmäisiä koko maassa. Se perustettiin vuonna 1849. Varsinainen kansankirjastoliike syntyi 1845 ja vuoteen 1850 mennessä oli kirjastoja perustettu kaikkiaan vasta yhdeksäntoista. Näin ollen Rautu kuuluu niihin pitäjiin, jotka tällä tärkeällä kansansivistystyön alalla ovat olleet muille esimerkin näyttäjinä. Samaa voidaan sanoa myös lukuharrastuksesta, sillä kirjastoa käytettiin ajan oloihin nähden ahkerasti.

Raudun kirjaston perustaja oli rovasti J. Zitting. Merkittävä osuus kirjaston aikaansaamisessa näyttää olleen myös Viipurilaisen osakunnan ylioppilailta. Kaikkiaan 145 teosta saatiin kirjastoon perustamisvaiheessa Suomen lainakirjastoseuran välityksellä, johon seuran osakunnan jäseniä kuului. Kirjastoa kartutettiin ainakin 1860-luvun alusta lukien melkein säännöllises-

ti. Vuonna 1876 kirjaston nideluku oli jo 607. Vuonna 1900 kirjojen luku oli kohonnut 1.098:aan ja 1908 1.270 niteeseen. Kirjasto sai varoja monin eri tavoin. Kunta myönsi sille joinakin vuosina määrärahan ja ajoittain koottiin varoja siten, että kultakin kuulutuksen ottaneelta pariskunnalta kannettiin 50 kopekkaa tai avioliittoon vihityltä parilta 2 markkaa. Myöhemmin luovutettiin viinaverorahat kirjastolle usean vuoden aikana. Kunnan kirjasto sai näitä varoja vuonna 1910 150 markkaa. Saman verran saivat mainittuna vuonna myös Suvenmäen, Palkealan ja Raudun nuorisoseurojen kirjastot sekä Mäkrän raittiusseuran kirjasto loput jaettavasta erästä eli 144,75 markkaa. Kirjastoharrastus oli tähän mennessä siis levinnyt yli koko pitäjän seuratoiminnan ansiosta. Seurojen kirjastoista oli Raudun nuorisoseuran kirjasto vanhin. Se oli opettaja A. Nuoran perustama vuonna 1895. Palkealan nuorisoseuran kirjaston oli perustanut opettaja R. Ruokonen 1908 ja Suvenmäen nuorisoseuran kirjaston opettaja J. P. Sederholm vuoden 1910 paikkeilla. Sitä paitsi oli Sirkiänsaaren raittiusseuralla oma kirjastonsa. Sen oli perustanut opettaja Juho Lankinen 1906. Myöhemmin perustettiin Raasulin voimistelu- ja urheiluseuran kirjasto (1911), Mäkrän nuorisoseuran kirjasto (1914) ja Orjansaa- ren nuorisoseuran kirjasto (1919). Olipa jo tuohon aikaan yksityisiäkin lukumiehiä ja kirjastoasian harrastajia. Kunnankokoukselle ilmoitettiin heinäkuun 19. päivänä 1913, että työmies Nikodemus Toivakka oli lahjoittanut kunnalle 1.000 markan arvoisen kirjastonsa. Tämä valistuneen työmiehen harvinaislaatuinen lahjoitus on jälkipolvilta jäänyt unohduksiin, vaikka kunnankokouksessa lahjoitus otettiin vastaan innostunein mielin, päätettiinpä lahjoittajalle esittää julkinen kiitos sanomalehdessä. Sen kiitoksen hän varmasti hyvin ansaitsi.

Kirjastokysymys oli muutenkin näihin aikoihin tavallista monipuolisemmin esillä kunnankokouksissa. Silloin ryhdyttiin selvittämään kirjaston alkuperää sekä sen omistussuhteita. Kunnankokouksessa marraskuun 8. päivänä 1913 todettiin, että kirjasto oli alkuaan ollut luterilaisen seurakunnan hallinnassa, mutta kunnallisen toiminnan alettua oli kunta avustanut kirjastoa rahallisesti ja valinnut myös kirjaston johtokunnan. Vuotta myöhemmin 12.12.1914 suoritettiin kirjaston jakoa suunnittelemaan asetetun toimikunnan ehdotuksen mukaan silloisen kirjaston jakaminen luterilaisen seurakunnan ja kunnan kesken. Kumpikin osapuoli sai silloin 338 nidettä kaunokirjallisuutta ja seurakunta sen lisäksi uskonnollista kirjallisuutta 281 nidettä ja kunta uskonnollista kirjallisuutta 2 sekä tieteellistä kirjallisuutta 334 nidettä ja vielä muutamia vanhoja kalentereita. Nyt otettiin kirjastolle Raudun kunnan kanta-kirjaston nimi ja sille luvattiin säännöllisenä määrärahana toistaiseksi 100 markkaa vuodessa. Kirjasto sijoitettiin pitäjätuvan kamariin. Se järjestettiin samalla ajanmukaiseen kuntoon ja siitä laadittiin korttiluettelot.

Vuonna 1922 kirjasto tuli äsken perustetun valtion kirjastotoimiston tarkastuksen alaiseksi. Kirjaston kehitykselle oli tästä paljon etua. Kirjastoa ryhdyttiin näet hiukan myöhemmin uudistamaan ja sen toimintapiiriä laajentamaan. Kirjastoon perustettiin yleisen osaston lisäksi lasten osasto, käsikirjasto ja lukutupa. Koko pitäjän kannalta tuli merkittäväksi piirikirjastojärjestelmän luominen. Tammikuussa 1928 hyväksyttiin kirjaston johtokunnan esitys piirikirjastojen perustamisesta koulupiireittäin vuodesta 1929 lähtien. Piirikirjastojen pohjaksi luovutettiin koulujen oppilaskirjastot ja niihin toivottiin saatavan sitä paitsi läheisten seurojen kirjastot, niinkuin sitten saatiinkin.

Suunnitelman mukaan perustettiin ensimmäiset piirikirjastot Raasuliin ja Sirkiänsaarelle vuonna 1929. Mäkrän piirikirjasto perustettiin 1934, Orjansaaren 1935 sekä Palkealan ja Suvenmäen 1936.

Kantakirjastossa oli vuonna 1938 yhteensä 2.571 nidettä. Piirikirjastojen nideluvusta ei ole tietoja käytettävänä. Vuodeksi 1939 oli kunnan talousarvioon varattu kantakirjaston hankintoihin sekä palkka- ja muihin menoihin yhteensä 15.600 markkaa ja piirikirjastoille 2.500 markkaa kullekin.

Kantakirjaston lainaustilastot osoittavat, että kirjalainoja tehtiin kirjaston ensimmäisenä toimintavuotena 1849 yhteensä 103. Vuonna 1861 lainoja oli tavallista runsaammin: 267 lainausta ja 1874 jopa 417 lainausta. Vuonna 1900 lainauksia oli jo 2.940. Vuonna 1910 laskettiin, että kutakin kymmentä vuotta vanhempaa asukasta kohti tehtiin Raudussa hieman enemmän kuin yksi lainaus asukasta kohden, mitä pidettiin silloisissa oloissa erittäin hyvänä saavutuksena. Vuonna 1938 tehtiin kantakirjastosta 6.262 lainausta. Kun otetaan lisäksi huomioon piirikirjastojen yleensä hyvin vilkas lainaus, voidaan kirjaston käyttöä pitää Raudussa sangen hyvänä.

Kirjastonhoitajina olivat alkuvuosina rovasti J. Zitting, nimismies H. Forelius, haudankaivaja K. Nuija, pastori K. A. E. Antell ja opettaja Taneli Väyrynen. Väyrysen aikana kirjastonhoitajalle alettiin maksaa korvauksena tehdystä työstä 25 ruplaa vuodessa. Kirjastonhoitajina olivat edelleen muun muassa opettajat Aapo Nuora, J. P. Kokko ja Maria Kokko, maanviljelijä Paavo Muro, kanttori J. H. Kosonen, Maria Jäske ja vuodesta 1922 vuoteen 1939 Sofia Jäske. Kirjastonhoitajan palkaksi määrättiin vuonna 1922 600 markkaa vuodessa.

Piirikirjastojen hoitajina olivat Raasulissa Antti Tuokko ja sitten Matti Termonen, Sirkiänsaarella Ari Uramo, Mäkrällä Johannes Hyyrinen ja sitten Maire Ikonen, Palkealassa S. Hatara, J. Kuoppa ja U. Kulo, Suvenmäellä Laina Mörsky ja E. Hännikäinen sekä Orjansaarella Rauha Pekkanen.

Kunnallisen kirjastotoiminnan ohella tulee erityisesti mainita kaksi rajakyläen asukkaiden omaa kirjastohanketta: Korleen ja Vepsan kirjastoseurat.

Korleelaiset perustivat vuonna 1902 lukutuvan ja kaksi vuotta myöhemmin Korleen kirjastoseuran. Seura oli kyläläisten luku- sekä muiden sivistysharrastusten keskuksena. Kirjoja hankittiin iltamilla ja muilla neuvoin kootuilla varoilla, mutta niitä saatiin myös lahjoituksina. Muutamat kustannusliikkeetkin lahjoittivat kirjallisuutta tälle rajaseudun kirjastolle. Kirjaston sijoituspaikkana oli Korleen hovi, jonka omistaja itsekin tuki yritystä. Kirjastoon hankittiin kaikkiaan yli tuhat nidettä.

Seuran puheenjohtajana toimi koko ajan mylläri Topias Pekkanen. Johtokunnan jäseninä toimivat Tuomas Paukku, Simo Paukku, Kustaa Paukku ja vuodesta 1928 lähtien Jalmari Hämäläinen, Heikki Laulajainen, Anni Miina ja Lempi Laulajainen.

Vepsalaiset saivat vuonna 1932 ylioppilaiden rajaseudun väestöä varten keräämistä kirjoista 162 nidettä. Tämä lahjoitus antoi alkusysäyksen Vepsan kirjastoseuralle, jonka varsinaiset perustamistoimenpiteet suoritettiin vuonna 1934. Vuonna 1939 kirjastossa oli 452 nidettä. Sen lisäksi seura sai lainata lukijoitaan varten kunnan kantakirjastosta 50 nidettä kerrallaan, joten kirjalvalikoima muodostui näin mainittua nidemäärää laajemmaksi ja monipuolisemmaksi.

Kirjastoseura oli Vepsassakin kyläläisten monien harrastusten keskuksena. Innokkaasti harrastettiin muun muassa urheilua ja seuran pesäpallojoukkue kilpaili ahkerasti eri puolilla pitäjää.

Vepsan kirjasto oli sijoitettu ensin Simo Huuhkan ja vuodesta 1937 lähtien Juho Nahkurin taloon. Seuran puheenjohtajana toimi Eemil Kirjavainen ja kirjastonhoitajana Eetu Huuhka ja sitten Antti Nahkuri sekä johtokunnan jäseninä Matti Nahkuri, Kaino Kinanen, Hilma Husu, Helmi Hipeli, Jalmari Kimonen ja Jalmari Hipeli.

Huoltotoimi

Yhteiskunnan huoltoa tarvitsevien vanhusten ja sairaiden hoitaminen tuli alun pitäen kuulumaan kuntien tehtäviin. Seurakunnat olivat vanhastaan huolehtineet avun tarpeessa olevista ja käytännössä meneteltiin Raudussa vielä uuden järjestelmän aikanaikin siten, että luterilaisella ja kreikkalaiskattolisella väestönosalla olivat omat vaivauskassansa, joihin kunnankokousten päätösten mukaan vuosittain kannettiin tarvittavat varat. Vasta vuoden 1920 lopussa nämä erilliset kassat lopetettiin ja Palkealan kreikkalaiskattolisen seurakunnan vaivauskassa yhdistettiin kunnan muihin varoihin.

Avun tarpeessa olevien huoltamista kutsuttiin vaivaishoidoksi. Asia käsitettiin siihen aikaan vielä siten, että vain ruumiillisesti tai henkisesti vajavai-

set olivat oikeutetut huoltoa saamaan. Varsinainen huolto oli järjestetty sillä tavoin, että kunta oli jaettu ruotupiireihin ja kussakin ruodussa huollettiin ruodun hoidettavaksi annettu henkilö elättämällä häntä vuoron perään ruotuun kuuluvissa taloissa. Elatusvelvollisuus määräytyi talon veronmaksukyvyn mukaan. Ruotuvaivainen asui ja söi varakkaammassa talossa kauemmin ja pienissä taloissa lyhyemmän ajan ruodun johtomiehen tekemän suunnitelman mukaisesti. Syyskuussa 1881 päätettiin kunnankokouksessa, että »syöntiaika» oli siitä lähtien toukokuun 1. päivästä seuraavan vuoden toukokuun 1. päivään. Huhtikuun 29. päivänä 1882 hyväksytyyn ruotiluettelon mukaan kunta jaettiin 26 ruotuun ja kullekin määrättiin oma johtomiehensä sekä ruotilainen.

Kysymys vaivaistalon rakentamisesta huollettavia varten oli ensimmäisen kerran esillä kunnankokouksessa huhtikuussa 1890 läänin kuvernöörin edellisen vuoden lopulla lähettämän kiertokirjeen johdosta. Vaivaistalon rakentaminen katsottiin kuitenkin silloin liian kalliiksi, eikä siihen ryhdytty silloin eikä vielä pitkään aikaan myöhemminkään. »Vaivaiset nauttivat tarpeellista hoitoa perhekunnissa, joissa heitä kohdellaan niinkuin vertaisia ainakin», vakuutetaan kokouksen pöytäkirjassa. Niin ikään todettiin, että huollossa olevat syövät samaa ruokaa kuin talonväki. Ylemmällä taholla pelättiin kuitenkin heikoimpien hoidokkien kärsivän kuljetuksista. Kunnan puolesta katsottiin tämänkin seikan tulleen otetuksi huomioon. »Mitkä yli-ikäiset ovat niin heikkoja, että ruodulla kuljettaminen on heille raskaksi tai muutoin sopimatonta, niin niille on hankittu vakituinen kortteeri ja hoito«, sanotaan pöytäkirjassa.

Entisellä pohjalla siis hoidettiin nämä asiat edelleenkin, mutta uusi vaivahoito-ohjesääntö laadittiin luterilaista väestöä varten vuonna 1898. Seuraavana vuonna valittiin ohjesäännön edellyttämät vaivahoidon tarkastajat 15 piiriin, joihin kunta tässä ohjesäännössä oli jaettu. Kolme vuotta myöhemmin pienennettiin piirejä ja niiden lukumäärä lisättiin 21:ksi. Vaivahoidon kuluja varten kannettiin kunnassa vuonna 1905 luterilaiseen vaivauskassaan 4.500 markkaa sekä kreikkalaiskatoliseen vaivauskassaan 2 markkaa mieheltä ja 1 markka naiselta.

Kunnallislautakunta huolehti vuoteen 1920 asti huoltotoimeen kuuluvista tehtävistä. Nyt perustettiin erityinen vaivahoitolautakunta ja niin luterilainen kuin kreikkalaiskatolinenkin väestö tuli kuulumaan sen alaisuuteen. Silloin lakkautettiin, kuten mainittu, myös kreikkalaiskatolinen vaivauskassa. Vuonna 1921 lautakunta sai köyhäinhuoltolautakunnan nimen ja 1936 tapahtui jälleen nimen vaihdos. Lautakunta muuttui nyt huoltolautakunnaksi. Uudet ohjesäännöt hyväksyttiin lautakunnalle 1920 ja 1936.

Lautakunnan nimenmuutokset kuvastavat omalla tavallaan niitä asenteiden muutoksiakin, mitkä vähin erin tapahtuivat huoltotoimeen suhtautumisessa. Nyt alkoi myöskin kohota etualalle kysymys kunnalliskodin aikaansaamisesta kuntaan. Asiaa pohdittiin sekä kunnanvaltuustossa että lautakunnassa 1920-luvulta lähtien ja monenlaisia vaihtoehtoja harkittiin. Vuonna 1928 tehtiin valtuustossa jo päätös lainan ottamisesta kunnalliskodin rakentamista varten. Yhteen aikaan suunniteltiin kunnalliskodin sijoittamista joko kunnan omistamaan Potkelan hoviin tai Maanselälle kauppias Mikko Valkoselta ostettuun taloon. Molemmat suunnitelmat raukesivat. Kun sitten Raudun seurakunnan entinen kirkkoherran pappila jäi isännättömäksi kirkkoherran muutettua entiseen kappalaisen pappilaan, ostettiin mainitun pappilan rakennukset ja pellot kunnalle vuonna 1936 220.000 markan kauppahinnasta. Pappilaa ryhdyttiin heti kunnostamaan kunnalliskodiksi ja lisätiloiksi rakennettiin päärakennuksen viereen lisärakennus. Työt saatiin suoritetuksi vuoteen 1937 mennessä ja silloin voitiin kunnan huollossa olevat hoidokit siirtää sinne. Uuteen tarkoitukseensa vihittiin pappilan rakennukset elokuun 17. päivänä 1938. Hoidokkeja oli kunnalliskodissa 30–35 henkeä.

Kunnalliskodin johtajattarina toimivat neidit Myllymäki, Vesalainen, Tikka ja Niikko. Kunnalliskodin johtokuntaan kuuluivat huoltolautakunnan puheenjohtaja Hannes Ihalainen, diakonissa Martta Tukiainen ja maanviljelijä Aleks. Holtinen.

Kunnalliskoti, entinen kirkkoherran pappila.

Pappilan mukana ostetut pellot, joita oli vähän yli 30 hehtaaria sekä Potkelan hovin pellot luovutettiin huoltolautakunnan viljeltäviksi kunnalliskodin tarpeisiin. Yhteisviljelykseen saatiin näin 55 hehtaaria peltoa. Tilanhoidajaksi otettiin 1937 maataloustyönjohtaja Arvo Frändilä, jonka johdolla viljelykset pantiin hyvään kuntoon. Kunnalliskoti sai tarvitsemansa maataloustuotteet maatilalta ja ylijäämä myytiin kauppaliikkeisiin. Tilalle oli hankittu kaikki tarvittavat maanviljelyskoneet sekä 5 hevosta ja 12 lehmää ja 5 hiehoa ja muutamia sikoja.

Kunnan huoltomenojen arvioitiin vuonna 1939 kohoavan 491.700 markkaan, josta kuitenkin valtionapuna sekä erilaisina korvauksina laskettiin saatavan takaisin 173.000 markkaa.

Kun ajan oloihin nähden hyväkuntoinen kunnalliskoti oli kunnalle hankittu, oli huoltotoimi siltä osin saatu järjestykseen. Kunnalliskodin yhteyteen suunniteltiin myös mielisairasosastoa ja huoltolautakunnan esimies H. Ihalainen valtuutettiin elokuussa 1938 hankkimaan sitä varten piirustukset. Näitä suunnitelmia ei sodan takia ennätetty toteuttaa.

Köyhäinhoitolautakunnan puheenjohtajina toimivat Hj. Vesalainen 1920–22, Matti Valkonen 1922–24, J. H. Kosonen 1924–27, Matti Pulakka 1927, Hannes Ihalainen 1928–33, Matti Partanen 1934–36 ja Hannes Ihalainen huoltolautakunnan toiminnan alkamisesta lähtien 1936. Huoltopiirejä oli kunnassa viimeisessä vaiheessa kaikkiaan kymmenen ja kustakin oli edustaja huoltolautakunnassa.

Terveydenhoito

Rokottaminen isorokkoa vastaan oli ensimmäisiä toimenpiteitä, joihin maaseudun terveysolojen kehittämiseksi ryhdyttiin. Papit työskentelivät monin paikoin innokkaasti tämän asian hyväksi. Vähitellen saatiin palkatuksi varsinaisia rokottajia. Knorringin antamien tietojen mukaan oli jo vuonna 1830 Raudun lapsista rokotettuja 1.188 ja vain 115 oli rokottamatta. Rokotuksesta sekä muista terveydenhoidollisista asioista vastasivat kunnat kuntalaitoksen perustamisesta lähtien. Kunnan kantoluettelosta tapaammekin rokottajaa varten varatun määrärahan. Vuonna 1875 maksettiin rokonpanijalle 25 ruplaa ja joinakin myöhemmin vuosina mainitaan hänelle kannetun niinkuin ennenkin. Tammikuussa 1888 päätettiin kuntaan palkata naispuolinen rokottaja, joka on myös käynyt kättilön koulun. Kaksi terveydenhoidon kannalta tärkeätä tointa saatiin näin yhdistetyksi menojen kurissa pitämiseksi. Palkkaa luvattiin asianomaiselle 100 ruplaa vuodessa, minkä lisäksi hänelle oli järjestettävä vapaat kyydit sekä maksettava säätyhenkilöiden 2 ruplaa ja

talonpoikien 50 kopekkaa synnytykseltä. Jo kolme kuukautta myöhemmin toimeen otettiin Amalia Ilvonen Polvijärveltä. Häntä seurasi jo kesällä 1889 Matilda Sjöman Helsingistä. Vuonna 1893 mainitaan rokottajana Anna Venström. Kun kätilön ja rokottajan toimi keväällä 1894 julistettiin jälleen haettavaksi, oli peruspalkka korotettu 200 ruplaksi, mutta köyhiltä ei sitten saanut synnytyksestä periä lainkaan maksua. Amalia Kekäläinen Pyhäjärveltä valittiin nyt toimeen. Kun vielä 1898 toimeen jo valittu uusi toimenhaltija kieltäytyi tehtävästä, saatiin kuntaan helmikuussa 1899 vihdoinkin pitkäaikainen kätilö-rokottaja. Silloin valittiin toimeen Ida Maria Jakobsson. Hän meni 1906 naimisiin kunnallislautakunnan esimiehen Heikki Ihalaisen kanssa, ja näin hänestä tuli pysyvästi rautulainen. Rouva Ihalainen hoiti tointa yhtäjaksoisesti 33 vuotta. Kesäkuun 28. päivänä 1920 päätettiin kunta jakaa kahteen kätilöpiiriin. Toiseen piiriin, jonka keskuspaikkana oli Palkealan kylä, valittiin kätilöksi rouva Aino Thusberg, o.s. Stenberg. Rouva Thusberg hoiti tehtävää talvisotaan asti. Rouva Ihalaisen siirryttyä eläkkeelle 1932, valittiin toimeen ensin Liisa Tukia ja sitten toimen vakinaiseksi hoitajaksi Martta Honkanen. Sota katkaisi hänenkin toimikautensa.

Terveystenhoito-ohjesääntöä ryhdyttiin laatimaan 1891, mutta se osoittautui kovin visaiseksi. Maaliskuussa 1893 asia oli jo neljännen kerran esillä ja silloinkin todettiin, ettei kaikkia määräyksiä voitu vaaditussa muodossa vieläkään täyttää. Kesäkuun 26. päivänä mainittuna vuonna se vihdoinkin hyväksyttiin ja lähetettiin kuvernöörin vahvistettavaksi.

Rinnan ohjesääntökysymyksen kanssa käsiteltiin käytännöllisluontoisiakin terveystilanteeseen vaikuttavia asioita. Lokakuussa 1893 määrättiin, että jokaiseen taloon oli ennen tammikuun 1. päivää 1894 rakennettava »hyyska» 10 markan sakon uhalla. Samalla valittiin jokaiseen kylään kaksi tarkastusmiestä valvomaan, että asianmukaiset käymälät todella rakennettiin.

Yleisestä terveystenhoidosta aiheutuvien kulujen peittämiseksi määrättiin 1896 kannettavaksi samoin kuin edellisenäkin vuotena 4 kopekkaa jokaiselta 16 vuotta täyttäneeltä henkilöltä. Vuonna 1905 kannettiin terveystenhoidorastoon 1.100 markkaa ja rokottajalle 600 markkaa.

Kunnanlääkärin toimen täyttäminen oli yhtä hankala kuin ohjesäännön laatiminenkin. Piirilääkäri asui Raivolassa ja sieltä asti oli hankalaa hakea apua, jos sitä kiireesti tarvittiin. Tammikuussa 1883 rautulaiset yhtyivät sen takia valkjärveläisten anomukseen, että piirilääkärin olisi muutettava keskelle piiriä Valkjärven kirkolle, jotta lääkäristä olisi hyötyä rautulaisillekin. Tässä ei kuitenkaan onnistuttu. Jo syyskuussa 1888 keskusteltiin yhteisen kunnanlääkärin palkkaamisesta Sakkolan kanssa, mutta myönteiseen tulokseen ei päästy. Vuonna 1897 asia oli jälleen esillä. Sakkolan kunnanlääkäri vaati silloin takuuta siitä, että hän saisi korvausta joka käynniltään vähintään 50

markkaa, mutta kunta ei tällaisen takuun antamiseen suostunut. Vuosisadan vaihteessa Sakkolan kunnanlääkäri kävi Sumpulan hovissa neiti Anna Fockin kustannuksella aluksi kerran ja myöhemmin kaksi kertaa kuukaudessa. Lääkäri oli silloin muidenkin tarvitsijoiden käytettävänä. Vuonna 1907 kunta lupasi maksaa Sakkolan kunnanlääkärille 25 markkaa kerralta, jos hän suostuu järjestämään vastaanoton Raudussa kerran kuukaudessa. Vaivaisapua nauttivat lääkärin piti ottaa vastaan ilman eri korvausta. Nyt saatiinkin asia järjestykseen. Sakkolan kunnanlääkärinä toimi 1897–1912 Ivar Levison. Sakkolan apteekkari Emil Studd oli luvannut avata apteekkilaatikon Rautuun, jos lääkärinkäynnit tulevat säännöllisiksi. Studdia kiiruhdettiin 1908 täyttämään lupauksensa. Studdille oli jo 1906 vuokrattu tontti kirkonkylästä. Sen hän myöhemmin osti omakseen ja rakennutti siihen apteekin. Kunta osti vuorostaan apteekkitalon 1918.

Vuonna 1908 ryhdyttiin toimenpiteisiin oman lääkärin saamiseksi kuntaan. Kunnanlääkärin ohjesääntö hyväksyttiin 1909 ja pari vuotta myöhemmin julistettiin virka haettavaksi. Se ei kuitenkaan tuottanut tulosta. Sakkolan uusi kunnanlääkäri Onni Ilmari Lång sitoutui käymään Raudussa kaksi kertaa kuukaudessa 10 ruplan kertamaksusta. Vastaanotto oli kunnantalossa. Sitä ennen oli jo neuvoteltu Metsäpirtin kunnan kanssa yhteisen lääkärin palkkaamisesta.

*Raudun
apteekki*

Vuonna 1915 saatiin omaksi kunnanlääkäriksi Pentti Kivinen. Häneen ei oltu tyytyväisiä, koska hän oli liian paljon poissa toimestaan. Hänet sanottiin sen vuoksi irti virastaan. Hänen seuraajakseen valittiin Lauri Malmgren (1920–24). Väliaikaisena hoiti tointa hänen virkakautenaan 1.10.1921–31.5.1922 lääketieteen lisensiaatti Snellman. Vain muutaman kuukauden vuonna 1925 oli lääkäriä Heimo Kymelä. Saman vuoden lopulla valittu Helge Fonselius vastasi tehtävästä vuoteen 1929 asti. Vuodet 1929–30 tultiin toimeen väliaikaisten viranhoitajien varassa. Viimeksi mainittuna vuotena valittiin toimeen Arvo Arvela ja kun hän luopui siitä 1932, tuli hänen seuraajakseen ensin väliaikaiseksi ja sitten vakinaiseksi Mauno Airola. Airola erosi 1938 ja uudeksi sekä samalla viimeiseksi kunnanlääkäriksi valittiin silloin Heikki Rainio.

Vasta 1930-luvun alussa rakennettiin kunnanlääkärille oma virka-asunto. Tontti jopa osa rakennustakin oli saatu lahjaksi. Raudun Rouvasväenyhdistys, jonka johdossa oli valtioneuvoksetar Anna Engman, sama Sumpulän Anna Fock, josta edellä oli puhe, piti erityisesti vuosina 1926–29 iltamia, myyjäisiä ja keräyksiä sekä ompeluseuroja saadakseen hankituksi sairashuoneen kuntaan. Rouva Anna Karlsson lahjoitti kirkonkylästä aiotulle sairaalalle tontin ja sille ryhdyttiin keräysvaroin rakentamaan isoa puutaloa. Se ristittiin »Annalaksi». Kun seinät ja vesikatto oli saatu valmiiksi, loppuivat rahat ja keskeneräinen rakennus lahjoitettiin kunnalle terveydenhoitoa edistäviin tarkoituksiin käytettäväksi. Huhtikuussa 1930 kunta päätti rakennuttaa talon valmiiksi ja sijoittaa siihen asumaan kunnanlääkäriin. Valitettavasti tämä uusi kunnanlääkäriin asunto tuhoutui tulipalossa 2.5.1935. Samalle paikalle rakennettiin uusi asunto kunnanlääkärille ja tällä kertaa tiilestä. Tämäkin talo koki edeltäjänsä kohtalon talvisodan alkaessa.

Sairaalaa ei Raudussa ollut. Vuonna 1898 kunnalla oli tilapäinen sairashuone eli lasaretti Orjansaaressa J. Kermisen talossa, mutta sieltä se päätettiin muuttaa toiseen paikkaan. Myöhemmin oli kulkutautisairaala asemalla. Tämä sairaala päätettiin lakkauttaa maaliskuun 1923 alkuun mennessä. Huhtikuussa 1923 hyväksyttiin uuden vuokrahuoneissa olevan kulkutautisairaalan menoarvio. Se kohosi 45.000 markkaan.

Rauhan piirimielisairaalaasta Rautu oli varannut neljä sairaansijaa. Samoin oltiin osakkaina tuberkuloosisairaalassa niin ikään Rauhassa sijaitsevassa Etelä-Karjalan Tuberkuloosiparantolassa.

Maaliskuussa 1930 perustettiin kuntaan terveyssisaren toimi. Terveyssisarina toimivat Helmi Kaunonen 1930–34, Veera Könni 1935–37 ja Katri Jääskeläinen 1937–39.

Kesäkuussa 1918 pyydettiin, että lääkintöhallitus velvoittaisi Sakkolan aptekkarin J. Eräsen avaamaan väliaikaisen aptekin Rautuun, minkä seikan

hän oli laiminlyönyt. Samalla anottiin, että Rautuun myönnettäisiin täydelliset apteekkioikeudet. Ne saatiin ja ensimmäiseksi apteekkariksi nimitettiin Rautuun Arthur Hall. Hänen seuraajakseen tuli 1931 Helmi Holgers.

Kunnallislain mukaan huolehti terveydenhoitoon kuuluvista asioista ensi sijassa terveydenhoitolautakunta.

Palotoimi

Vanhastaan oli tapana, että tulipalossa omaisuutensa menettäneille kannettiin pitäjän alueelta harkinnanvarainen korvaus. Varhaisempina aikoina tällaisesta paloavusta päätettiin käräjillä. Vuonna 1885 kruununvouti oli määrännyt, että siitä lähtien mahdolliset paloapurahat kantaa kunnallislautakunnan esimies. 1800-luvun lopulla pyrittiin joustavampaan ja ajanmukaisempaan käytäntöön palovahinkojen korvaamisessa. Silloin alettiin perustaa kuntiin paloapuyhtiöitä.

Vuonna 1878 keskusteltiin ensimmäisen kerran kunnankokouksessa paloapuyhtiön perustamisesta. Yhtiö päätettiin perustaa ja sääntötoimikuntakin valittiin, mutta kun runsaan kuukauden kuluttua saman vuoden toukokuussa sääntöehdotus esitettiin, päätettiin koko yritys jättää sikseen niin kauaksi, kunnes parhaillaan menossa oleva maiden mittausta ja kartoitus saadaan suoritetuksi. Pelättiin, ettei näin moniin suuriin asioihin ole samalla kertaa taloudellisia edellytyksiä. Asiaan palattiin uudelleen vasta vuonna 1904. Lokakuun 22. päivän kokouksessa tehtiin päätös yhtiön perustamisesta ja valittiin jälleen sääntötoimikunta viemään asiaa eteenpäin. Nytkin edettiin hitaasti. Toimikunnan ehdottamat säännöt hyväksyttiin tammikuun 26. päivänä 1907 ja yhteisön nimeksi vahvistettiin Raudun kunnan paloapuyhtiö. Säännöille saatiin vahvistus marraskuun 18. päivänä samana vuonna. Yhtiö saattoi tämän jälkeen aloittaa toimintansa.

Myöhemmin muutettiin sääntöjä useaan otteeseen. Tärkein muutos tapahtui 1927, jolloin yhtiö muutettiin kunnasta riippumattomaksi ja nimeksi otettiin silloin Raudun palovakuutusyhdistys.

Yhdistys toimi vilkkaasti. Se pystyi hyvin täyttämään sitomuksensa ja suorittamaan palovahingoista maksettavat korvaukset. Yhdistyksen aseman vakavuutta osoittaa se, että sen omat varat kohosivat vuoteen 1939 mennessä noin 400.000 markkaan.

Yhdistyksen toimitusjohtajina ovat olleet J. P. Kokko, Heikki Ihalainen, Antti Nuija ja Matti Pulakka. Hallituksen puheenjohtajina ovat toimineet pisimpään J. P. Kokko ja Tuomas Kähäri.

Kun jatkosodan aikana palattiin Rautuun, aloitti yhdistys toimintansa uudelleen 1943. Hallituksen puheenjohtajaksi valittiin edelleen Tuomas Kähäri sekä muiksi jäseniksi Aleks. Holttinen, Juho Sappinen ja Armas Loponen. Toimitusjohtajana oli K. Asomaa. Vuonna 1944 toimitusjohtajaksi valittiin Tuomas Pietinen. Hän hoiti tehtävää vuoden 1947 loppuun, jolloin toiminta lopetettiin. Yhdistys lahjoitti varansa eri järjestöille sekä jakoi osan omaisuudestaan muutamille rautulaisten nykyisille sijoituskunnille palosuojelun edistämiseen.

Palontorjunnan alalla orjansaarelaiset näyttivät muulle pitäjälle esimerkiksi. Orjansaaren kylään perustettiin jo vuonna 1916 Orjansaaren Vapaa Palokunta. Iltamia pitämällä sekä muulla tavoin keräten saatiin niin paljon varoja kokoon, että voitiin hankkia kylään tyydyttävä palokalusto. Omaa taloakin ryhdyttiin rakentamaan, mutta se luovutettiin nuorisoseuralle. Palokunta sai vapaasti pitää talossa omia juhliiaan ja muita tilaisuuksia.

Vuoden 1935 palolain voimaan tultua perustettiin koko pitäjää varten Raudun Vapaa Palokunta. Kunta avusti rahallisesti palokuntaa, kun palokunta sitoutui hoitamaan kunnassa kaikki palolain kunnalle asettamat tehtävät. Palokunnan ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat opettaja Eetu Karhunen puheenjohtajana, Jalmari Ihalainen varapuheenjohtajana sekä muina jäseninä Albert Pulakka, Ville Kukkonen ja Bert Roine. Kunnan edustajaksi johtokuntaan valittiin Matti Pulakka.

Kunnan palopäälliköksi valittiin Johannes Hyyrinen. Hän perehtyi tehtäviinsä palopäällikköjen kursseilla ja ryhtyi sitten järjestämään kyläosastoja, joita oli tarkoitus perustaa joka kylään. Kalustoa hankittiin sitä mukaa kuin saatiin varoja. Isohko moottoriruisku oli palokunnan tehokkain sammutusväline. Orjansaaren palokunnan kalusto luovutettiin myös tälle pitäjän yhteiselle palokunnalle. Hyvin alkuun päässeen työn katkaisi sota. Kun uusilla sijoitusalueilla ei enää ollut toiminnan mahdollisuuksia, lopetettiin palokunnan toiminta vuonna 1950.

Maantiet

Tieverkko oli Raudussa hyvin tiheä jo 1800-luvun alussa.

Ns. Suuri maantie johti Käkisalimesta Pietariin. Se tuli Rautuun Kiviniemen ja Petäjärven kautta Rautjärven pohjoispuolella ja suuntautui sieltä Leinikylänjärven länsipuolitse Mäkrälle ja edelleen Haapakylään, Maanselälle ja Pirholanmäelle sekä Liippuulle ja Raasuliin, jossa se ylitti pitäjän ja

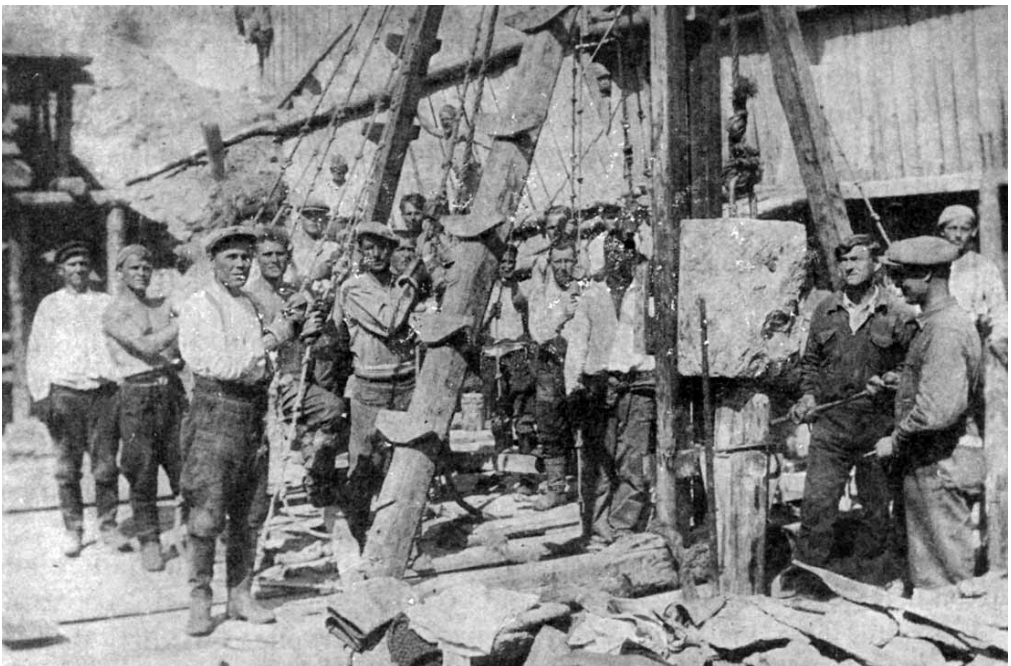
valtakunnan rajan. Kiviniemestä oli Mäkrän kestikievariin matkaa 17 virstaa ja sieltä Korkiamäelle Lempaalan puolelle samoin 17 virstaa. Korkiamäeltä oli Pietariin 62 virstaa.

Sakkolan puolelta tuli toinenkin tie Rautuun. Se haarautui edellä mainitusta suuresta maantiestä Petäjärven länsipuolella ja johti Petäjärven hovin kautta Raudun pohjoisrajan poikki Vehmaisiin ja sieltä Haukkalan kautta edelleen Raudun vanhalle kirkolle. Tämän tienosan pituudeksi laskettiin 13 1/2 virstaa.

Suurelta maantieltä erkani Leinikylänjärven eteläpuolella tie itään. Se kulki Leinikylän ja Sumpulan hovien kautta Raudun kirkolle. Sen pituus oli 6 virstaa.

Raudun kirkolta lähti tie Kirkkojärven länsipuolitse kaartuen Suurporkulle, Rikolaan, Palkealaan, Huuhtiin ja Sirkiänsaarelle. Viisjoella se ylitti valtakunnan rajan jatkuen sieltä Vuoleen kirkolle Inkerin puolelle. Kirkolta oli rajalle vähän yli 22 virstaa.

Noin parin kilometrin päässä kirkolta erosi viimeksi mainitusta tiestä tie Potkelan ja Savikkolan kautta Tykläjärvelle ja sieltä edelleen Nuijalan kautta Raasuliin, jossa se yhtyi suureen maantiehen. Tämän tienosan pituus oli noin 9 1/2 virstaa.

Tienkorjausryhmä Saarsillan mäessä 1920-luvulla.

Huuhdistä johti pieni tie rajalle Koskitsanjoelle ja ylitti siellä valtakunnan rajan.

Sakkolan Taipaleesta tuli Metsäpirtin kappelin kautta tie Tuusnanojan yli Palkealaan. Tämä tie noudatteli ilmeisesti vanhastaan Palkealan ja Taipaleen kautta Käkisalmeen johtavaa kulkureittiä.

Leinikylästä kirkolle johtavalta tieltä erosi Sumpulan hovin kohdalla tie, joka Varikselan kautta suuntautui Maanselälle yhtyen siellä suureen maantiehen. Tämän tien pituus oli 5 2/3 virstaa.

Maanselältä johti Orjansaaren kautta tie Kivennavan pitäjän rajalle Anttolan myllylle.

Mäkrältä lähti vielä tie Valkjärven Nurmijärvelle. Se ylitti pitäjän rajan Seppälän eli Mäkränjärven pohjoispuolella Siessillalla.

Myöhemmin tähän tieverkkoon tehtiin suhteellisen vähän muutoksia. Kirkon siirtäminen Varikselaan aiheutti joitakin vähäisiä muutoksia lähialueen tiestössä. Vuonna 1886 kuvernööri määräsi tehtäväksi tien Sirkiänsaaren tulliasemalta Metsäpirtin kappeliin. Tämä tie tuli kulkemaan Korleen kautta Metsäpirtin puolelle. Niin ikään määrättiin tehtäväksi tie Kaskaalan läpi Riiskan kylän rajalle Sakkolaan sekä Palkealan kylästä Metsäpirtin rajalle. Vuonna 1898 päätettiin rakentaa tie Haukkalasta Sumpulan tehtaan ohi Riiskan kylään. Raudunkylästä rakennettiin vielä tie Kaskaalan eteläpuolitse Metsäpirtin rajalle. Rautatien rakentaminen aiheutti sitten uusien teiden suunnittelun Raudun aseman ympäristöön. Maanselältä Vepsaan, Miettälään ja Kärsälään johtavia kyläteitä parannettiin.

Kunnan toimesta valvottiin kaikkia teitä siksi kunnes varsinaiset maantiet 1920-luvulla otettiin valtion hoitoon. Kunnankokouksissa olivat hyvin usein teitä sekä kyydinpitoa koskevat asiat esillä. Niinpä lokakuussa 1881 tehtiin päätös Saarsillanmäen ja Sumpulan Amparinmäen loiventamisesta. Työ päätettiin suorittaa seuraavana keväänä nimismiehen johtamana. Yksi jalkatyöpäivä oli suoritettava joka talosta ja nimismies sai määrätä töihin 20 miestä päivässä. Nämä mäet tuottivat jyrkkyytensä ja huonon kuntonsa takia vaikeuksia liikenteelle vielä paljon myöhemminkin. Vasta valtion toimesta ne rakennettiin kuntoon. 1886 päätettiin talojen hoidettavat tieosuudet jakaa uudelleen, kun maanjaon takia manttaalimäärät olivat muuttuneet. Kunkin talon osuus piti silloin panna yhteen jaksoon. Jaon toteuttaminen on kuitenkin siirtynyt ja 1894 tehtiin asiasta uusi päätös. Toukokuussa 1895 oli jako viimein suoritettu ja silloin vahvistettiin jakotoimitus kunnankokouksessa.

Talvella oli ainakin päätiet pidettävä kulkukelpoisina. Jokainen oli itse saanut huolehtia tieosuutensa aukipidosta vuoteen 1886 asti, mutta silloin päätettiin antaa teiden auraus eli lananveto urakalla suoritettavaksi. Aurat, ns. puolilangat, päätettiin teettää kunnan kustannuksella. Aurattaviksi määrättiin

seuraavat tiet: suuri valtamaantie Sakkolan rajalta Raasulin tulliasemalle, kirkolta Maanselälle johtava tie, Maanselältä Kivennavan rajalle johtava tie ja Mäkrän kestikievarista Valkjärven rajalle johtava tie. Urakat annettiin huutokaupassa ja kunkin tieosuuden sai hoitaakseen alimman tarjouksen tehnyt. Myöhemmin lisättiin aurattavia teitä.

Kyydinpito ja majalalot

Hollikyydin ajo kuului sekin vanhastaan talonpoikien velvollisuuksiin. Talonpoikien oli manttaalinsa mukaan oltava määräpäivät kestikievareissa ajoa suorittamassa. Marraskuun 12. päivänä 1883 annetulla keisarillisella asetuksella määrättiin kyydinpito siitä lähtien urakalla suoritettavaksi. Kyydinpitovelvolliset saivat maksaa osuutensa rahana. Ensimmäisen kerran tarjottiin kyydinpitourakka kolmivuotiskaudeksi 1885–87. Kuvernööri puolestaan antoi asiaa koskevat määräyksensä helmikuun 13. päivänä 1884 ja määräsi rautulaiset uuden asetuksen mukaan suorittamaan kyydinpitovelvollisuutensa yhdeksässä kestikievarissa. Rautulaisten oli ennen uutta asetusta täytynyt pitää viikoittain ajossa 24 hevosta. Tätä pidettiin liian suurena rasituksena, koska suurempi Sakkolan pitäjänkin pääsi 18 hevosella.

Raudussa oli vanhastaan Mäkrän kestikievari suuren valtamaantien varressa. Vuonna 1879 Sumpulan hovin omistaja kapteeni Fock teki ehdotuksen, että kestikievari siirrettäisiin Mäkrältä kirkolle ja että valtatie muutettaisiin Petäjärveltä Vehmaisten kautta Raudun kirkonkylään ja sieltä edelleen Maanselälle kulkeväksi. Vaikka kunnankokouksessa tätä ehdotusta periaatteessa kannatettiin, ei se kuitenkaan korkeammalla taholla tullut hyväksytyksi. Varikselaan saatiin sen sijaan pian oma kestikievari. Vuonna 1879 oli tehty ehdotus kestikievarin perustamisesta myös Palkealaan. Sinnekin saatiin kestikievari. Ensimmäisinä kestikievarin pitäjinä olivat Variksella kauppias Juho Mentu ja Palkealassa talollinen Matti Hympyrä. Mäkrän kestikievari oli Vesalaisen talossa.

Oman pitäjän kestikievareiden ylläpidon lisäksi rautulaisten oli suoritettava osuus seuraavien kestikievareiden kustannuksista: Kyyrölän kestikievarin Muolaassa, Lipolan kestikievarin Kivennavalla sekä Pasurin, Lamminpään, Lautsillan ja Nurmijärven kestikievareiden Valkjärvellä. Kievarin pidosta maksettiin vuosina 1888–90 Mäkrällä 224, Variksella 200 ja Palkealassa vain 37 markkaa vuodessa. Kestikievareiden ja kyydinpiton kuluihin kannettiin vuonna 1888 Raudussa 1.500 markkaa sekä vuonna 1905 hollikyytikassaan 2.100 markkaa ja lananvedon kustannuksiin sekä siltojen korjauksiin 3.800 markkaa.

Marraskuussa 1917 tehtiin päätös, että vuoden 1918 alusta lukien helpotetaan majatalonpitäjien velvollisuuksia vähentämällä ajoon saatavien hevosten määrää. Varikselan majatalon osalta vähennettiin yksi vakinainen ja 2 varahevosta, joten siellä oli pidettävä ainoastaan yksi vakinainen ja yksi varahevonen. Mäkrältä ja Palkealasta vähennettiin kummastakin yksi varahevonen, joten pidettäväksi niissä molemmissa jäi vain yksi vakinainen hevonen. Kun säännöllinen rautatieliikenne Rautuun alkoi, kävi Mäkrän majatalon pitäminen tarpeettomaksi ja Varikselan majatalo jäi syrjään asemalta kyytiä tarvitseville. Sen tähden näiden majatalojen pitäminen lopetettiin ja uusi majatalo perustettiin asemalle. Palkealan majatalo jatkoi toimintaansa, vaikka senkin käyttö oli vähäistä.

Posti

Posti kulki Rautuun Kivennavan kautta. Kunnan oli huolehdittava postinkuljetuksesta. Vuonna 1874 nimismies E. J. Lundgren ehdotti, että pyydetäisiin postilaitosta perustamaan kirkolle postitoimisto, jotta päästäisiin kihlakunnan postinkuljetuksesta. Kunta lupasi maksaa postilaitokselle 345 markkaa vuodessa, jos postitoimisto perustettaisiin, mutta huoneita ei postille sitouduttu hankkimaan. Tällä erää ei kuitenkaan oman postitoimiston saamisesta tullut mitään. Ratkaisu lykkäytyi vielä runsaaksi vuosikymmeneksi.

Posti kuljetettiin näin ollen edelleen Raudusta vanhaan tapaan. Postinkuljetus annettiin vuosittain huutokaupalla halvimman tarjouksen tehneelle. Posti oli vietävä Kivennavalle Lipolan kestikievariin. Joinakin vuosina se vietiin vain pitäjän rajalle Anttolaan. Kuljetus tapahtui kahdesti viikossa, sunnuntaisin ja torstaisin, sitten tiistaisin ja perjantaisin. Posti lähti nimismiehen asunnolta ja palasi sinne. Nimismies Lundgrenilla oli talo Kaskaalassa. Nimismiehen ja kruununvoudin virkaposti oli pitäjässä kuljetettava perille asti, samoin oli sekä kuulutukset että virkakirjeet toimitettava luterilaiseen ja kreikkalaiskatoliseen pappilaan. Myöhemmin kuului postinkantosopimukseen myös poikkeaminen pitäjäntuvalla, josta pitäjäläisten yksityinen postilaukku oli haettava ja jonne se oli paluumatkalla toimitettava. Posti kuljetettiin hevosella ja sen kuljettajan oli oltava aikuinen mies. Useana vuonna postinkuljetusurakka jäi nimismiehelle hänen tehtyään alhaisimman tarjouksen.

Vuoden 1887 alusta lukien lakkasi kihlakunnan postinkuljetus ja postiliikkeestä vastasi sen jälkeen valtio. Valtion posti kulki kuitenkin ainoastaan kerran viikossa ja kun aikaisemmin oli totuttu kahteen postivuoroon, ryhdyttiin jo joulukuussa 1886 neuvottelemaan valkjärveläisten kanssa toisen posti-

vuoron järjestämisestä kunnan kustannuksella Valkjärven kautta. Valkjärveläisten kanssa saatiin aikaan sopimus ja sen mukaan toimitettiin postilaukku Raudusta Valkjärvelle lauantaisin ja saatiin se sieltä sunnuntaisin.

Valtion postitoimistoa varten päätettiin huhtikuussa 1894 pidetyssä kunnankokouksessa rakentaa sopivat huoneet. Postitoimisto rakennettiin koulun ja pitäjätuvan välille. Rakennus oli 6 sylvä pitkä ja 4 leveä ja siinä oli kaksi kamaria ja keittiö sekä eteinen. Postitoimisto valmistui 1896 ja samassa rakennuksessa, jota myöhemmin korjattiin ja ajanmukaistettiin, posti työskenteli talvisotaan asti. Aluksi posti sai pitää rakennusta ilmaiseksi, mutta 1898 päätettiin postihallitukselta pyytää vuokraa 20 markkaa kuukaudessa.

Kun sanomalehtien tilaaminen alkoi yleistyä, kävi välttämättömäksi järjestää postinkuljetus sivukyliinkin. Kunnan puolesta tehtiin syyskuussa 1900 esitys, että saataisiin maalaiskirjeenkantaja pitäjän itäisimpiin kyliin Korleelle asti kaksi kertaa tai ainakin kerran viikossa. Kunnalta vaadittiin takuu siitä, etteivät kustannukset nouse tiettyä ylärajaa korkeammiksi, minkä takuun kunta myöhemmin antoikin. Lokakuussa 1907 tehtiin postihallitukselle anomus, että posti saataisiin Rautuun kuusi kertaa viikossa. Postihallitus ei vielä tällöin anomukseen suostunut.

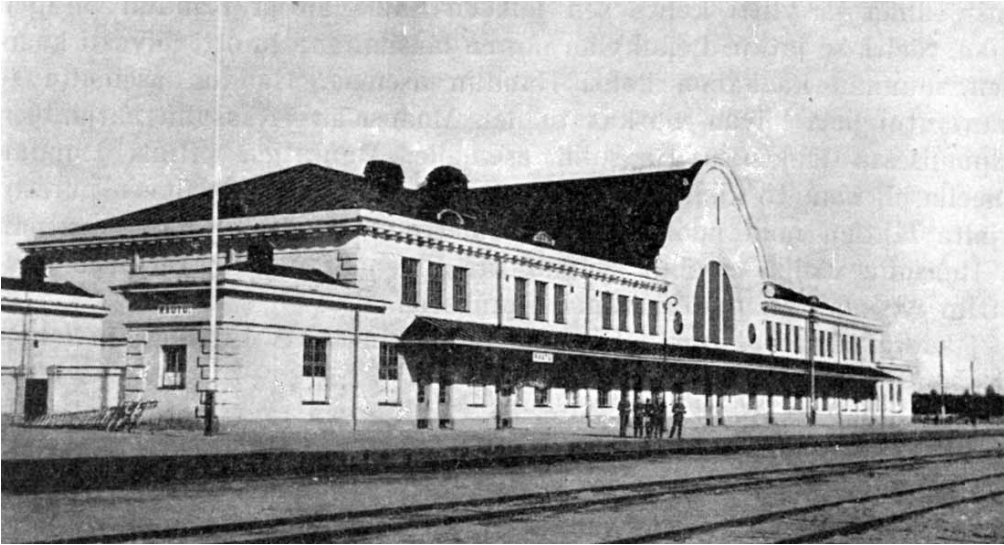
Rautatien mukana saatiin Raudun asemalle toinen postitoimisto ja postinkuljetus tuli jokapäiväiseksi. Pitäjän sivukylät saivat vähitellen omat postinkantajansa, mutta saivat tyytyä kolmeen postivuoroon viikossa.

Kirkonkylän pitkäaikaisena postitoimiston hoitajana oli Aini Kärkelä.

Puhelinliikenteen ulotuttua paikkakunnalle, mikä tapahtui suhteellisen aikaisin, sijoitettiin puhelinkeskus eli telefonisentraali pitäjätupaan. Kunnankokous antoi tähän suostumuksensa toukokuun 20. päivänä 1896. Keskus siirrettiin myöhemmin yksityiseen taloon. Raudun asemalle perustettiin myöhemmin toinen puhelinkeskus.

Rautatie

Rautatiehankkeet saivat huomiota osakseen jo 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. Ensimmäinen aloite rautatien rakentamiseksi Raudun kautta tehtiin yksityiseltä taholta. Sumpulän omistaja kapteeni Fock ehdotti kunnankokouksessa joulukuun 27. päivänä 1887, että kunta päättäisi tehdä esityksen rautatien rakentamisesta Sortavalasta Käkisalmen, Pyhjärven, Sakkolan ja Raudun kautta Pietarin pohjoispuolelle Levashovan asemalle. Tuotteiden vienti Pietariin helpottuisi rautatien valmistuttua. Tästä olisi tietysti päässyt osalliseksi myös Sumpulän rautatehdas. Aloitetta pidettiin hyvänä ja sen tähden kokous asettui yksimielisesti sitä kannattamaan.

Raudun asema

Toinenkin yksityinen aloite rautatieasiassa tehtiin. Valtioneuvos Aleksis Engman oli anonut Suomen senaatilta lupaa sähkörautatien rakentamiseen Pietarista Raudun kautta Imatralle. Tätäkin aloitetta puollettiin, koska se olisi edistänyt maito- ja metsätaloustuotteiden vientiä Pietariin.

Ennen Engmanin aloitetta oli pantu vireille hanke rautatien rakentamiseksi Käkisalimesta Kiviniemen kautta Terijoelle. Marraskuussa 1904 valittiin 10-jäseninen toimikunta selvittämään asiaa pitäjässä. Kolme vuotta myöhemmin päätettiin luovuttaa rautatien rakentamista varten puolet siitä maa-alasta, minkä rautatie tulisi tarvitsemaan Raudun kunnan rajojen sisällä sekä kaikki tälle osalle tarvittavat ratapölkkyt. Terijoen ratahankekaan ei johtanut tuloksiin.

Mutta rautatie saatiin kuitenkin Rautuun. Suunnitelmat muuttuivat vain rautatien eteläisen päätepisteen osalta. Huhtikuussa 1913 käsiteltiin senaatin kulkulaitostoimituskunnan kirjettä, jossa pyydettiin kunnan takuuta Hiitolan-Raasulin rautatien maa-alueiden lunastushinnan maksamiselle. Tällä kertaa ei takuuta suostuttu antamaan, mutta myöhemmin se myönnettiin. Lähinnä strategiset syyt olivat vaikuttaneet siihen, että itäisen Kannaksen halki rakennettava rautatie päätettiin vetää Pietarista Rautuun ja sieltä edelleen Hiitolaan. Rautatien rakentaminen pantiin nopeasti alulle ja ensimmäisen maailmansodan syttyminen 1914 kiihdytti työn tahtia. Raudussa aloitettiin radan rakennustyöt vuonna 1915 ja omasta kunnasta saadun työväen lisäksi paikkakunnalle muutti silloin runsaasti rautatien rakentajia. Kun sitten sekä talou-

dellinen että poliittinen tilanne Venäjän vallankumousten johdosta 1917 kiristyi, olivat vieraat ainekset omiaan lisäämään levottomuutta paikkakunnalla.

Rautatie saatiin valmiiksi vuoden 1917 puolella, joten sillä tuli olemaan keskeinen merkitys niille sotatoimille, joita käytiin Raudussa vapaussodan aikana 1918. Sen sijaan rautatiestä ei ennättänyt tulla Pietariin johtavaa taloudellista valtasuonta, mitä siitä oli toivottu.

Raudun asema rakennettiin noin 2 1/2 kilometrin päähän kirkolta Leinikylän ja Haapakylän rajamaille. Asemarakennus oli sodan syttyessä vielä keskeneräinen ja se paloi taistelujen aikana. Sodan jälkeen rakennettiin asemarakennus kuntoon alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Kun asema alkuaan oli tarkoitettu vilkasta rajaliikennettä varten, oli se suunniteltu suureksi ja komeaksi. Se olikin uljaimpia asemarakennuksiamme kaupunkiinkin liikennepaikat huomioon otettuna. Talvisodan aikana se tuhoutui.

Rautatietä kutsuttiin yleisesti Hiitolan-Raasulin rautatieksi. Sen toinen päätepiste Suomen alueella oli Raasulin kylässä, mutta Raasulin asema oli rakennettu rajan toiselle puolelle.

Rautatie tuli Kiviniemen kosken ylitettyään pienen Lännäjärven länsipäähän ja ylitti kohta sen jälkeen Sakkolan ja Raudun pitäjien rajan. Sieltä se jatkui Leinikylän järven länsilaitaan ja otti loivasti kaartaen suunnan kaakkoon kohti Raudun asemaa. Raudun asemalta se suuntautui pari loivaa mutkaa tehden Maanselän-Raasulin harjanteen itäpuolisessa laaksossa Raasulin asemalle. Rautatien pituus Raudun alueella oli noin 18 kilometriä. Kiskotus oli vuoden 1918 jälkeen purettu rajalta lähtien noin puolentoista kilometrin matkalta. Raudun aseman ja Raasulin välillä ei ollut säännöllistä liikennettä. Tätä rataosaa käytettiin yksinomaan puutavaran kuljetukseen.

Raudun asemalla toimivat asemapäällikköinä A. B. Lindberg ja Johan Viremo sekä viimeisenä Simo Paukkunen.

1930-luvulla valmistunut Viipurin-Valkjärven rautatie ei ulottunut Rautuun asti. Henkilöliikennettä ylläpidettiin Valkjärveltä Rautuun linja-autoilla.

Varsinkin Viipuriin päin suuntautuvan henkilöliikenteen kilpailijaksi alkoi 1930-luvulla muodostua linja-autoliikenne, joka ulottui Raudun rajakylään asti. Sen sijaan Hiitolan-Raasulin rautatie oli korvaamaton raskaalle tavaraliikenteelle. Ilman rautatietä ei olisi saatu viedyksi markkinoille puutavaraa enempää kuin maitotaloustuotteitakaan. Porsasvaunut värjittivät osaltaan nekin Raudun asemalta pohjoiseen suuntautuvaa tavaraliikennettä. Rautatien merkitystä Raudun talouselämälle voidaan tuskin yliarvioida.

Mainittakoon vielä, että useissa kunnankokouksissa oli esillä ehdotus Vuoksen kanavoimisesta Suvannon kautta Laatokkaan. Rautulaiset kannattivat tätäkin suunnitelmaa.

Kunnan talous

Kunnan taloudessa tultiin kunnallisen toiminnan alkuvuosikymmeninä toimeen suhteellisen pienin rahamäärin. Tosin vähäistenkin kunnallisrasitusten kantaminen tuotti silloin väestölle vaikeuksia, kun samanaikaisesti oli suoritettava maiden lunastusmaksut eikä rahatulojen hankkimiseen ollut suuria mahdollisuuksia. Kunnallisen talousarvion muodosti siihen aikaan kunnan kokouksessa vuosittain hyväksytty kantoluettelo, jossa eri tarkoituksiin koottavat maksut oli yksilöity. Vuoden 1885 kantoluettelo oli, esimerkin ottaaksemme, seuraavanlainen:

1. Koulukassaan 10 kopekkaa jokaiselta henkirahaa maksavalta niin hyvin Venäjän kuin Suomen seurakuntalaisilta,
2. Varakassaan 45 kopekkaa kaikista Suomen seurakuntaan kuuluvista äänistä.
3. Venäjän seurakunnan varakassaan 20 kopekkaa Venäjän seurakuntaan kuuluvista äänistä.
4. Suomen vaivauskassaan niinkuin ennen.
5. Venäjän vaivauskassaan niinkuin ennen.
6. Venäjän kirkon ja pappilan palovakuutuskassaan 10 kopekkaa äänestä.
7. Venäjän kirkonvahdin palkkaa 8 kopekkaa äänestä.
8. Esimiesten (kunnankokouksen ja kunnallislautakunnan) palkka ja kulungit kuin ennen.
9. Rokonpanijalle niinkuin ennen.
10. Suomen seurakunnan Reskaraha (viinikassaan) 2 kopekkaa joka ripillä käyvästä hengestä.
11. Venäjän rakennuskassaan 2 kopekkaa äänestä.
12. Postin kuletukselta niinkuin ennen, vaan ei pappien manttaalista.
13. Susien ja muihen petoeläinten tapporaha 5 kopekkaa äänestä sekä Venäjän että Suomen seurakuntalaisilta.
14. Suomen kirkon rakennusraha 10 kopekkaa jokaisesta henkirahaa maksavasta miehestä ja 5 kopekkaa Suomen seurakuntaan kuuluvasta naisesta.

Kaikki maksut on kantoluettelossa määritelty Venäjän rahana. Tämä aiheutui siitä, että Venäjän rahaa oli kunnassa liikkeessä enemmän kuin Suomen omaa rahaa. Tällainen tilanne johtui vuorostaan siitä, että huomattava osa rahatu-loista saatiin rajan takaa ensi sijassa Pietarista. Toiseksi voidaan panna merkille, että kunnan kantoluettelossa on seurakunnallisiin tarkoituksiin koottavia maksuja. Seurakunnallisen ja kunnallisen taloudenhoidon rajat eivät nähtävästi olleet vielä tarkoin vakiintuneet ja todennäköisesti ajateltiin, että

samat ihmiset suorittivat niin kunnan kuin seurakunnankin menot, joten ei ollut väliä sillä, minkä kirjanpidon kautta varat kulkivat. Seuraavien vuosien aikana seurakunnille kannettavat maksut katoavat kunnan talousarviosta. Ajan oloille sekä paikkakunnan kielenkäytölle kuvaava on se, että puhutaan Suomen ja Venäjän seurakunnista tai seurakuntalaisista, kun tarkoitettiin luterilaista ja kreikkalaiskatolista seurakuntaa tai niiden jäseniä.

Vuonna 1886 tarkistettiin palkannauttijain ja ammatinharjoittajien ääniluettelot. Tähän ryhmään kuuluvia kuntalaisia verotettiin silloin seuraavista äänimääristä:

Kolme tullivahtimestaria eli tullivartijaa maksoi 2 äänestä, kaikki muut 2 1/2:sta ja rajaviskaalit Erik Toikander ja Erik August Sjöman 8 äänestä, kansakoulun miesopettaja maksoi 3:sta ja naisopettaja 2:sta, samoin meijeristi Rudolf Klossner, maakauppias Juho Mentu nahkaverstaan pitämisestä ja Juho Pietiäinen samanlaisesta verstaasta sekä kaikki muut maakauppiaat 2 äänestä paitsi Matti Pennanen 1 1/4 äänestä sekä edelleen kirkkoherra Vilen ja kappalainen Vinter 5 ja nimismies Eginont Lundgren 8 ja Sumpulan tehtaan työmies Matti Pietinen 1 äänestä.

Vuonna 1889 määrättiin tehtaiden ja myllyjen teiden ja siltojen ylläpitämiseksi suoritettavat maksut seuraavan viiden vuoden ajaksi. Kapteeni Fockin Sumpulan malmitehdas vapautettiin maksusta, koska hän yksin huolehti tehtaan luona olevasta sillasta. Hänen oli kuitenkin maksettava Sumpulan myllystä sekä Korleen myllystä samoin kuin Juho Pyykön perillisten Anttolan myllystä 16 markkaa sekä Rämön Kylmänojalla olevasta myllystä 8 markkaa, Tahvo Pekkasen Liippuan myllystä 5 markkaa 33 penniä sekä Nikolai Lisitzinin Potkelan myllystä 2 markkaa vuodessa.

Vuodesta 1905 lähtien määriteltiin maksut Suomen rahana.

Mainittuna vuonna kannettiin maksuja seuraaviin tarkoituksiin:

1. Kansakoululle 9.200 markkaa.
2. Vararahastoon 400 markkaa.
3. Esimiesten palkkoihin 800 markkaa.
4. Rokottajalle 600 markkaa.
5. Kiertokoulun opettajalle 600 markkaa.
6. Terveystenhoitorahastoon 1.100 markkaa.
7. Vaivaiskassaan 4.500 markkaa.
8. Vanginkuljettajalle 500 markkaa.
9. Käräjätalon vuokraa 600 markkaa.
10. Koiraveroa 1 markka koirasta.
11. Lanavetoon ja siltojen korjaukseen 3.800 markkaa.
12. Hollikyytikassaan 2.100 markkaa.

13. Kreikkalaisen seurakunnan vararahastoon 2 markkaa ääneltä.
14. Kreikkalaiseen vaivaiskassaan 2 markkaa mieheltä ja 1 markka naiselta.
15. Kreikkalaisen kirkon ja pappilan palorahastoon 20 penniä ääneltä.
16. Kreikkalaisen kiertokoulun opettajan palkkaa 65 penniä jokaiselta täysikasvuiselta henkilöltä.
17. Myllyrahat: Korlee, valtioneuvos A. Engmanin mylly ja saha 13:80, Kuusenkanta, P. Kermisen ja T. Paakkisen mylly 7:90, Leinikylä, J. Kermisen mylly 13:80, Liippua, M. Muukan mylly 3:00, Sirkiänsaari, B. Lindströmin mylly 7:20 sekä Sumpulan mylly ja saha 22:20 markkaa.

1920- ja 1930-luvuilla kunnan talousarviot kohosivat seuraaviin summiin: 1920 541.344 markkaan, 1931 2.046.318 markkaan, mutta seuraavana vuonna talouspulpan vaikutuksesta vain 1.524.160 markkaan, vuonna 1937 jo 2.376.743 markkaan ja 1939 2.473.885 markkaan. Suurimmat menot aiheutuivat koulutoimen hoitamisesta, joskin näihin menoihin saatiin myöskin paljon valtionapua. Koulumenot olivat 1920 205.344 markkaa, 1937 954.753 ja 1939 jo 1.072.685 markkaa. Seuraavalle sijalle kohosivat huoltomenot.

Vielä 1920-luvun alkuvuosina kannettiin äyritaksoituksen ohella eräitä vanhaan järjestelmään kuuluvia veroja. Niinpä 1923 oli taksoituksella perittävä yhteensä 546.150 markkaa, mutta sen ohella kannettiin henkilöveroa 10 markkaa hengeltä, savuveroa 2 markkaa savulta sekä manttaliveroa. Henkilöveroa laskettiin saatavan 2.000 verotettavalta yhteensä 20.000 markkaa, savuveroa 700 talolta 1.400 markkaa sekä manttaaliveroa 10.000 markkaa. Manttaalivero lakkautettiin vuoden 1925 alussa ja samoin jäivät pois henkilövero sekä savuverokin. Vuonna 1931 oli taksoituksella perittävä 904.715 markkaa ja 1939 789.791 markkaa. Veroäyrin hinta oli aluksi 7–8 markkaa ja yhtenä vuotena 11 ja samoin yhtenä 12 markkaa sekä myöhempinä vuosina yleisemmin 10 markkaa.

Kunnan velat kohosivat vuonna 1939 noin 2.700.000 markkaan. Mutta kunnan omaisuus oli monin verroin suurempi. Kunta omisti muun muassa kymmenen ajanmukaista kansakoulutaloa tontteineen, kunnantalon, kunnalliskodin maatiloineen, lääkärin talon sekä joitakin maatiloja ja huomattavasti metsämaita.

Varsinaisten kunnallistoiminnasta aiheutuvien menojen ohella kunta käytti pieniä eriä joidenkin yleishyödyllisten tai muuten tärkeiksi katsottujen asioiden tukemiseen. Melkein säännöllisesti tuettiin suojeluskunnan toimintaa milloin suuremmin milloin pienemmin määrärahoihin. Kansalaisopistolle myönnettiin pieniä avustuksia. Karjalan Kannaksen Liiton ehdotuksesta osal-

listuttiin lahjoitusmaatalonpoikien muistomerkin pystyttämiseen Petäjärvelle yhdessä Sakkolan kunnan kanssa. Varoja myönnettiin tarkoitukseen 4.000 markkaa. Muistomerkki pystytettiin vuonna 1936, jolloin tuli kuluneeksi sata vuotta lahjoitusmaa-asetuksen voimaan astumisesta.

Vapaus sodassa kaatuneiden haudalle pystytettävää sankaripatsasta varten myönnettiin lokakuussa 1919 10.000 markkaa. Kunnan puolesta valittiin samalla sankaripatsastoimikuntaan J. H. Kosonen, T. Joro, S. Junni, M. Vaskelainen ja Alli Vahrman.

Rahavarojen hoitamisesta vastasi alkuaan kunnan esimies eli kunnallislautakunnan puheenjohtaja. Syyskuussa 1912 päätettiin raha-asiat erottaa kunnallislautakunnan esimiehen tehtävistä ja valittiin rahastonhoitajaksi kolmeksi vuodeksi suntio Samuli Valkonen. Tämä ratkaisu ei tullut pysyväksi, sillä vasta vuoden 1928 alusta lukien siirryttiin vakinaisesti uuteen käytäntöön. Matti Pulakka valittiin silloin kunnan rahastonhoitajaksi sekä hänen jälkeensä 1930 Jalmari Pehkonen. Häneltä rahastonhoidon peri Raudun säästöpankki, joka vastasi siitä vuoteen 1940 asti.

Kunta tapojen valvojana

Raudun kunta asettui vastustamaan väkijuomien myyntiä alueellaan, niihin laki antoi sille mahdollisuuden. Koulumestarin leskelle Maria Mennulle oli myönnetty oikeus harjoittaa viinakauppaa Raudunkylässä kahden vuoden aikana tammikuun 1. päivästä 1875 lukien, mutta tämä lupa jäikin poikkeukseksi. Ensin kiellettiin oluen kauppa elokuussa 1876 pidetyssä kunnankokouksessa ja muutamaa viikkoa myöhemmin tehtiin päätös, ettei viinakauppaa sallita kunnassa ainakaan viiteen vuoteen. Oluen myyntiä olivat harjoittaneet maakauppiaat. Erityisen valitettavana pidettiin, että sitä myytiin kirkon ja juuri toimintansa aloittaneen koulun läheisyydessä. Pelättiin, että koululaiset alkaisivat sitä käyttää. Kun olutkauppa oli tuottoisaa, valittivat kauppiaat Buttenhoff ja Toiviainen kunnankokouksen päätöksestä kuvernöörille. Kuvernööri kumosi olutkaupan kieltoa koskevan päätöksen 1877. Kunta pysyi siitä huolimatta kannassaan. Puollettaessa Nikolai Lisitzinille kauppaoikeuksia 1877 pyydettiin kuvernööriä määräämään, ettei kaupassa saisi myydä olutta. Ja kun viinakaupan kieltoa koskeva määräaika oli kulunut umpeen, päätettiin 1881, ettei viinakauppaa saisi kunnassa harjoittaa seuraavankaan kymmenvuotiskauden aikana. Sama asenne viinakauppaan säilyi myöhemminkin.

Viinaa voitiin kuitenkin ostaa kaupungeista ja sen käyttö aiheutti häiriötä varsinkin juhlatilaisuuksissa ja monin tavoin muutenkin. Kuntalaisten käyttäytymisessä pyrittiin saamaan aikaan parannusta ja sen tähden kunnankokouksissa otettiin nämäkin asiat tarpeen vaatiessa esille. Marraskuussa 1886 pidetyssä kokouksessa todettiin, että naittajaisia eli niin kutsuttuja tupakaisia vietettäessä saapuu tavallisesti juhlataloon runsaasti kutsumattomia vieraita, jotka käyttäytymisellään aiheuttavat häiriötä sekä rauhattomuutta. Jotta tämä tapa saataisiin lopetetuksi, määrättiin tällaisille kuokkavieraille 20 markan sakko. Saman sakon sai maksaa isäntäkin, joka antoi näiden olla talossaan. Samansuuruinen sakko määrättiin luvottomien tanssikokousten pitäjille sekä niihin osallistujille, sillä sellaisissa tilaisuuksissa pidettiin myöskin pahaa elämää. Vielä tähdennettiin kokouksen päätöksessä, että nämä määräykset koskevat sekä luterilaisen että kreikkalaisen seurakunnan jäseniä.

Samassa kokouksessa oli esillä muitakin yleisiä tapoja koskevia kysymyksiä. Yleisesti valitettiin, »että nuoret miehet suurissa joukoissa öisinä aikoina kuljeskelevat sekä irstaisilla lauluilla, huudoilla ja käytöksellä rauhattomuutta saattavat teillä ja kyläkunnissa ja kun neuvot ja varoitukset, joita heille on tuon tuostakin saarnastuolista, kylänluvuilla ynnä muissa tilaisuuksissa annettu, ovat vaikuttamattomat olleet, päätti kokous yksimielisesti, että ne jotka kartanollansa tällaista pahaa menoa sallivat pidettävän, vetävät sakkoa 40 markkaa.» Rauhanhäiritsijät oli sitä paitsi saatettava lainmukaiseen edesvastuuseen.

Edelleen todettiin, että kokkoja eli tulia poltettaessa juhannuksena ja Iljan päivinä vietettiin samoin siivotonta elämää. Usein sattui tappelujakin. Niille, joiden luvalla kokko tehdään, sekä niille, jotka näihin tilaisuuksiin osallistuvat, määrättiin 30 markan sakko.

Helmikuussa 1889 kiellettiin 40 markan sakon uhalla ns. kerranjuonti eli paloviinan jakaminen ja siihen liittyvä rahan kerääminen häättilaisuuksissa, koska siitä aiheutui paljon ikävyyttä.

Vanhojen perhe- ja vuotuisjuhliin kuuluvien perinnäistapojen hävittäminen oli vaikeata, sillä varmaankaan suurin osa väestöstä ei piitannut kunnankokouksen päätöksistä. Sen tähden samoihin asioihin palattiin myöhemmin yhä uudelleen. Vuonna 1903 määrättiin perhejuhliin saapuville kuokkavieraille 30 markan sakko sekä 40 markan sakko niille, jotka sallivat järjestää nurkkatansseja tai muita vastaavia illanistujaisia talossaan tai maallaan sekä niille, jotka myyskentelevät limonaadia, teetä ja leivonnaisia sunnuntaisin ja juhlapäivinä juhlien ja iltamien aikana. Kuvernööri ei kuitenkaan vahvistanut sakkoja koskevia päätöksiä. Vuonna 1910 kuokkavieraita uhattiin taas 50

markan sakolla, samoin kiellettiin pyhäkaupan harjoittaminen kilometriä lähempänä luterilaista ja kreikkalaiskatolista kirkkoa muutoin kuin sitä varten rakennetussa kojussa. Kerranjuontia häissä pyrittiin niin ikään edelleen lopettamaan. Tällä kertaa olivat viimeksi mainitussa asiassa aloitteentekijöinä Raudun ja Suvenmäen marttayhdistykset sekä Raittiusyhdistys Rajavartia III. Vuonna 1920 määrättiin kortinpelaajille ja nurkkatanssien järjestäjille 50 markan sakko, mutta maaherra ei sakkoa vahvistanut. Siitä huolimatta yritettiin 1927 sakon uhalla kieltää jälleen nurkkatanssit sekä kuokkavieraiden käynnit perhejuhlissa. Nytkään ei tullut sakkomääräyksille vahvistusta. Kymmenen vuotta myöhemmin esitettiin kunnanvaltuuston taholta nimismiehelle toivomus, että hän - mikäli mahdollista - koettaisi estää pelkkien tanssiiltamien pidon.

Kun kieltolaki oli tullut voimaan, pyydettiin jonkin aikaa sen jälkeen kunnan lausuntoa kieltolain vaikutuksista. Lausunnossa, jonka kunnanvaltuusto antoi heinäkuussa 1920 todettiin, että kieltolain ansiosta oli juopottelu kunnan alueella huomattavasti vähentynyt. Epäkohtia oli siitä huolimatta. Erityisesti toivottiin lain soveltamisen tehokasta valvontaa. Salakuljetetut väkijuomat löysivät näet tiensä Rautuun asti ja humalaiset nuoret miehet alkoivat huolestuttavassa määrin esiintyä rauhanhäiritsijöinä sekä julkisissa huvitilaisuuksissa että perhejuhlissa. Tappeluja sattui usein ja silloin tällöin henkirikoksiakin. Jo vuonna 1911 oli kunnankokouksen päätöksellä kielletty puukkojen, revolvereiden ja muiden tappeluaseiden mukana pitäminen juhlatilaisuuksissa 300 markan sakon uhalla. Joulukuun 13. päivänä 1926 pidettiin kunnanvaltuuston kutsumana yleinen kansalaiskokous, jossa neuvoteltiin juhlatilaisuuksissa sattuneista järjestyshäiriöistä ja niiden ehkäisemisestä. Kansalaiskokouksessa tehty pöytäkirja oli kunnanvaltuuston käsiteltävänä helmikuun 18. päivänä 1927. Kunnanvaltuusto puolestaan päätti pyytää maaherraa ryhtymään toimenpiteisiin poliisiputkan rakentamiseksi kuntaan sekä luvan hankkimiseksi pidätettyjen viemiseen toistaiseksi keskuspoliisin putkaan asemalle. Poliisiviranomaisten toivottiin pitävän yllätystarkastuksia aseiden takavarikoimiseksi juhlapaikoilla. Yleisen järjestyksen sekä kieltolain valvomista toivottiin tehostettavan.

Kunta osoitti koko toimikautensa ajan kiitettävää aktiivisuutta tapojen ja yleisen järjestyksen kehittämistä koskevissa asioissa. Vaikka edistyminen toisinaan näytti hitaalta ja takaiskujakin sattui, mihin osaltaan vaikuttivat sotavuosien synnyttämät olosuhteet, oltiin kuitenkin aina parempaan päin menossa. Vähitellen päästiin järjestyshäiriöistä ja rikkomukset hyviä tapoja vastaan muodostuivat poikkeusilmiöiksi.

Erilaisia toimenpiteitä

Monenlaiset ajanilmiöt kuvastuvat kunnan- ja kunnanvaltuuston kokousten pöytäkirjoista.

Kielikysymyksessä tuettiin ilman muuta suomen kielen oikeuksia. Tammi-kuussa 1879 keskusteltiin kokouksessa suomenkielisen oppikoulun perustamisesta Viipuriin. Asiaa kannatettiin lämpimästi, vaikkei kunnalla ollutkaan mahdollisuuksia ryhtyä tukemaan hanketta taloudellisesti. Muutamat yksityiset lupasivat muutaman vuoden aikana antaa määräsunnan asian hyväksi.

Samana vuoden kesäkuussa tehtiin päätös, ettei kunta ota vastaan ruotsinkielisiä asiakirjoja. Mikäli jostakin virastosta sellainen kirje tulee, lähetetään se takaisin käännettäväksi suomen kielelle tai prokuraattorille kanteen nostamista varten.

Sortovuosien aikana jouduttiin joissakin yhteyksissä ottamaan kantaa lainvastaisiin toimenpiteisiin. Rautulaisia edusti 1899 suuressa lähetystössä, jonka piti pyytää keisarilta ns. helmikuun manifestin kumoamista, maanviljelijä Hj. Vesalainen Mäkrältä. Edustajaa ei kuitenkaan valittu kunnankokouksessa vaan yleisessä kansalaiskokouksessa.

Kun perustuslakien vastaisesti syntyneitä asevelvollisuuslakia ryhdyttiin vuosisadan alussa soveltamaan, asetettiin Raudussakin sitä vastustamaan. Huhtikuun 12. päivänä 1902 oli valittava lisäjäsenet kutsuntalautakuntaan. Kokoukseen oli silloin tullut niin runsaasti osanottajia, etteivät kaikki mahtuneet sisään kokoushuoneeseen. Kokouksen enemmistö vastusti jyrkästi vaalin suorittamista. Kiihkeän keskustelun jälkeen suurin osa vastarintaan asetuneista kokouksen osanottajista poistui paikalta ja ainoastaan 21 henkilöä jäi kokousta jatkamaan. Jäljelle jääneiden nimet merkittiin pöytäkirjaan. Nämä valitsivat vaaditut lisäjäsenet, mutta näille valituille kieltäydettiin myöhemmin maksamasta kokouspalkkiota. Seuraavan vuoden huhtikuun 27. päivänä kunnankokous kieltäytyi tarkastamasta esitettyä kutsuntaluetteloa. Vastarinnan johdosta kunnalle määrättiin 2 000 markan sakko.

Heinäkuun 17. päivänä 1918 pidetyssä kunnankokouksessa päätettiin yksimielisesti erottaa heti kunnan luottamustoimista kaikki punakapinaan osallistuneet. Myöhemminkään ei heitä pitänyt tällaisiin tehtäviin ottaa.

Kommunisminvastaisen kansanliikkeen syntyessä maassamme 1930-luvun alussa pidettiin Raudussa kesällä 1930 kansalaiskokous, jossa valittiin lähetystö esittämään kunnanvaltuustolle, että kaikki kommunismia kannattavat henkilöt poistettaisiin kunnallisista luottamustehtävistä. Elokuun 16. päivänä pitämässään kokouksessa valtuusto otti vastaan lähetystön, johon

*Maanviljelijä
Toivonen ja hänen
kettusaaliinsa.*

kuuluivat Toivo Joro, Matti Valkonen ja Jalmari Koskinen. Lähetystö vaati, että eräs valtuutettu, jota epäiltiin kommunismin suosimisesta, jättäisi paikansa valtuustossa, minkä tämä tekikin.

Petoeläinten tuhoaminen kuului vanhastaan pitäjien yhteisiin tehtäviin. Jahtivoudit olivat ensi sijassa vastuussa yhteisten ajojahtien järjestämisestä, milloin petoja esiintyi runsaasti. Karhuja, susia ja ilveksiä liikkui vielä 1800-luvun loppuvuosikymmeninä melkoisesti Raudun metsissä puhumattakaan ketuista. Kunnankokous suoritti 1875 tapporahoja karhusta Sumpulan hovin hoitajalle Matti Pennaselle 100 ja sudesta Ivan Buturlinille 50 sekä Matti Hympyrälle Palkealasta seitsemästä sudenpenikasta 350 markkaa.

Vuosittain kannettiin kunnan kassaan tapporahojen maksamista varten tarvittava summa. Vuonna 1876 kannettiin vain 1/4 kopekkaa ääneltä, mutta vuonna 1885 5 kopekkaa. Vuonna 1888 ei tähän tarkoitukseen tarvinnut kantaa mitään.

Vuonna 1875 korotettiin tapporaha karhusta 24 markasta 100 markkaan ja sudesta 12 markasta 50 markkaan. Vuonna 1880 määrättiin karhun tapporahaksi 40, suden 20, ilveksen 15 ruplaa sekä revon 1 rupla. Kuusi vuotta myöhemmin ehdotettiin revon tapporaha lakkautettavaksi, kun katsottiin, että arvokas nahka korvaa pyydystäjän vaivat. Kuitenkin on näitä korvauksia myöhemminkin maksettu.

Erityisesti tekivät karhut tuhojaan vuonna 1899. Ne tappoivat silloin useita lehmiä. Suuren jahdin järjestäminen katsottiin siitä huolimatta turhaksi. Seuraavana vuonna korotettiin karhusta maksettava tapporaha 175 markaksi. Tämän vuosisadan ensimmäisinä vuosina karhut ja sudet näyttävät lopullisesti kaikonneen Raudun metsistä, sillä sen jälkeen niistä ei enää mainita mitään.